

Stenografični zapisnik

štirinajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 18. oktobra 1884. l.

Nazoči: Prvosednik: deželni glavar grof Gustav Thurn-Valsassina in deželni glavarja namestnik Peter Grasselli. — Vladni zastopnik: Deželni predsednik baron Andrej Winkler. — Vsi članovi razun: dr. Hinko Dolenc, Viljem Pfeifer in dr. Josip Vošnjak.

Dnevni red:

- 1.) Branje zapisnika o XIII. deželnozborni seji dné 17. oktobra l. 1884.
- 2.) Naznanila zborničnega predsedstva.
- 3.) Ustno poročilo finančnega odseka o tem, da se pripravi potrební kapital v pokritje blagajničnih primankljajev deželnega zaklada (k prilogi 51).
- 4.) Priloga 59. — Poročilo finančnega odseka o proračunu deželnega zaklada za leto 1885 (k prilogi 16).
- 5.) Priloga 58. — Poročilo odseka zaradi režije v blaznici na Studenci (k prilogi 15).
- 6.) Ustna poročila finančnega odseka o prošnji:
  - a) občine Britof, da bi se hiralniški stroški v znesku 130 gld. 50 kr. za Uršo Šober prevzeli na deželni zaklad;
  - b) občine Dol, da bi se hiralniški stroški v znesku 128 gld. 10 kr. za Marijo Pezdir prevzeli na deželni zaklad.
- 7.) Priloga 60. — Poročilo upravnega odseka o § 3., marg. št. 19—22 letnega poročila.
- 8.) Ustno poročilo gospodarskega odseka o agrarnih razmerah, o točki VII. zastran znižanja cene soli in urejevanja domovinske pravice.
- 9.) Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji:
  - a) županov Velikolaške sodnije, da bi se novinci nabirali v vseh sodnijskih okrajih;
  - b) več Ribniških občin za nabiranje novincev pri tamošnji okrajni sodnji;
  - c) občine Idrija, da bi se novinci nabirali v Idriji;
  - d) občine Brusnica za pomoč zoper cigane;
  - e) cestnega odbora Radeškega za olajšanje cestnih bremen;

Stenographischer Bericht

der vierzehnten Sitzung

des krainischen Landtages

zu Saibach

am 18. Oktober 1884.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Gustav Graf Thurn-Valsassina und Landeshauptmann-Stellvertreter Peter Grasselli. — Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Andreas Freiherr von Winkler. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Dr. Heinrich Dolenc, Wilhelm Pfeifer und Dr. Josef Vošnjak.

Tagesordnung:

- 1.) Befugung des Protokollés der XIII. Landtagsitzung vom 17. Oktober 1884.
- 2.) Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
- 3.) Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Anschaffung des zur Deckung der Caffé-Abgänge beim Landesfonde erforderlichen Bedeckungscapitales (zur Beilage 51).
- 4.) Beilage 59. — Bericht des Finanzausschusses über den Voranschlag des Landesfondes pro 1885 (zur Beilage 16).
- 5.) Beilage 58. — Bericht des Specialausschusses, betreffend die Irrenhaus-Regie in Studenz (zur Beilage 15).
- 6.) Mündliche Berichte des Finanzausschusses über die Petitionen:
  - a) der Gemeinde Britof um Uebernahme der Siechenhausverpflegskosten per 130 fl. 50 kr. für Urjula Šober auf den Landesfond;
  - b) der Gemeinde Lustthal um Uebernahme der Siechenhausverpflegskosten per 128 fl. 10 kr. für Maria Pezdir auf den Landesfond.
- 7.) Beilage 60. — Bericht des Verwaltungsausschusses über den § 3, Marg. Nr. 19—22 des Rechenschaftsberichtes.
- 8.) Mündlicher Bericht des volkswirtschaftlichen Ausschusses über die Agrarverhältnisse, Punkt VII, betreffend die Herabsetzung der Salzpreise und Regelung des Heimatsrechtes.
- 9.) Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petitionen:
  - a) der Gemeindevorsteher des Großlajcher Gerichtsbezirkes um Errichtung von Militär-Stellungsorten in sämmtlichen Gerichtsbezirken;
  - b) mehrerer Gemeinden des Reifnizer Bezirkes um Errichtung eines Militär-Stellungsortes beim dortigen Bezirksgerichte;
  - c) der Gemeinde Idria um Errichtung eines Militär-Stellungsortes in Idria;
  - d) der Gemeinde Brušniž um Abhilfe gegen Zigeunerbanden;
  - e) des Bezirksstraßenausschusses Ratfchach, betreffend die Verminderung der Straßen-Erhaltungskosten;

- f) cestnega odbora Ribniškega gledé 20%o priklade;
- g) občine Prem zaradi priklad za organista;
- h) o dopisu ministerstva gledé priklad za žganje;
- i) o popravkih na Krško-Grosupeljski cesti (k prilogi 49);
- k) o § 3., marg. št. 2, 4, 6, 18 letnega poročila.

Obseg: Glej dnevni red in prošnja krajnega šolskega sveta v Trziši gledé odškodnine za stanarino šolskemu vodji, potem prošnja krajnega šolskega sveta v Črnomlji gledé pobiranja šolskih potrebsčin po c. kr. davkarijah in prošnja učiteljev Logaškega okraja za zboljšanje plačil.

- f) des Bezirksstraßenausschusses Reifnitz, betreffend die Bewilligung einer 20proc. Umlage;
- g) der Gemeinde Prem bezüglich der Umlageneinhebung für den Organisten;
- h) über den Ministerialerlass, betreffend die Branntweinquelle;
- i) über Herstellungen an der Obergurt-Großlupferstraße (zur Beilage 49);
- k) über den § 3, Marg. Nr. 2, 4, 6, 18 des Rechenschaftsberichtes.

Inhalt: Sieh Tagesordnung und die Petition des Ortsschulrathes in Trzise um Quartierchulgelb-Entschädigung für den dortigen Schulleiter, dann die Petition des Ortsschulrathes in Tschernembl wegen Einhebung der Schülerfordernisse durch das Steueramt und die Petition der Lehrer des Loitscher Bezirkes wegen Aufbesserung der Bezüge.

Seja se začne ob 10. uri.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr.

Tagesordnung

1) Bericht des Ausschusses der XIII. Landtagssession vom 13. October 1884.

2) Verhandlungen des Landtagspräsidenten.

3) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

4) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

5) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

6) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

7) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

8) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

9) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

10) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

11) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

12) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

13) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

14) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

15) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

16) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

17) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

18) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

19) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

20) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

Tagesordn.

1) Bericht des Ausschusses der XIII. Landtagssession vom 13. October 1884.

2) Verhandlungen des Landtagspräsidenten.

3) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

4) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

5) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

6) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

7) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

8) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

9) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

10) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

11) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

12) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

13) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

14) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

15) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

16) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

17) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

18) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

19) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

20) Bericht des Ausschusses der Landtagssession vom 13. October 1884.

Deželni glavar:

Potrujem, da je slavni zbor sklepčen in pričnem sejo.
Prosim zapisnik zadnje seje prebrati.

1.) Branje zapisnika o XIII. deželnozborni seji dné 17. oktobra l. 1884.

1.) Lesung des Protokoll's der XIII. Landtagsitzung vom 17. Oktober 1884.

(Zapisnikar here zapisnik 13. seje v slovenskem jeziku — Der Schriftführer liest das Protokoll der 13. Sitzung in slovenischer Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo, da se v čem popravi zaslišani zapisnik? (Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)
Izrekam tedaj veljavnost zapisnika zadnje seje.

2.) Naznanila zborničnega predsedstva.

2.) Mittheilungen des Landtagspräsidiums.

Landeshauptmann:

In der gestrigen Sitzung hat der Herr Abgeordnete Deschmann vorgebracht, daß in einer Landesausschußsitzung beschlossen worden wäre, die Landesämter hätten slovenisch zu amtiren und daß diesbezügliche Weisungen an die Kanzlei-vorstände ergangen wären. Ich kann den Herren mittheilen, daß ein solcher Beschluß nicht gefaßt worden ist. Kein Sitzungsprotokoll enthält einen solchen Beschluß. Es ist allerdings richtig, daß die Sprachenfrage in einer Landesausschußsitzung angeregt wurde, darüber hat sich ein lebhafter Wortwechsel entsponnen, aber ein Beschluß ist darüber nicht gefaßt worden. (Poslanec baron Apfaltrern — Abgeordneter Baron Apfaltrern: «Ja bitte! liegt das Protokoll vor?») Ich habe sämtliche Protokolle durchsehen lassen; der Herr Abgeordnete hat nicht angegeben, in welcher Sitzung der bezügliche Beschluß gefaßt wurde, Sie werden in allen Protokollen den betreffenden Beschluß nicht finden. Dies bestätigt auch der Herr Schriftführer Secretär Kreč und ebenso bestätigen die Vorstände der Ämter, daß sie eine Verordnung, betreffend die Einführung der slovenischen Amtirung nicht erhalten haben.

Abgeordneter Deschmann:

Ich bitte ums Wort!

Ich kann nur bestätigen, daß kein Protokoll vorgefunden wurde, in welchem ein Beschluß des Landesausschusses über die Aenderung der Amtsprache in den Landesämtern enthalten wäre. Es war also meine Anschauung, daß diesfalls ein Protokoll verfaßt wurde, eine nicht richtige, allein ich

beharre dabei, daß ich vollkommen Recht hatte jener Besprechung, welche eben der Herr Landeshauptmann erwähnt hat, den vollen Wert eines Beschlusses beizulegen. (Smeh na levi — Gelächter links. Klici na levi — Rufe links: Oho, oho!) Ich bitte, ich werde gleich Thatfachen anführen. Es wurden nach jener Besprechung im Landesausschusse wesentliche Aenderungen in der Amtirung der Landesämter eingeführt. Allerdings scheinen keine schriftlichen Weisungen an die Amtsvorstände ergangen zu sein. Aber seitdem sind zu wiederholtenmalen dem Landesausschusse bei seinen Sitzungen Anträge der Vorstände auf Aenderung gewisser Drucksorten für die Amtirung vorgelegt, und die früheren deutschen Drucksorten cassirt und durch slovenische ersetzt worden. Der Herr Landeshauptmann selbst muß dies bestätigen sowie den Umstand, daß ich dagegen jederzeit protestirt und mich darauf berufen habe, es existire noch immer der frühere Landtagsbeschluß, welcher die deutsche Amtirung in den Landesämtern vorschreibt.

Ein weiterer sehr greller Fall für die Wahrheit meiner Behauptung, daß Aenderungen in der Sprache der Amtirung vorgenommen wurden, ist der, daß der Landesbuchhalter die Anfertigung eines mit slovenischer Umschrift versehenen Amtsigels für sein Amt verfügt hatte. Ich mußte diesfalls wohl glauben, daß wenigstens von Seite eines Landesausschußsbeisitzers hiezu ein Auftrag ergangen sei, und habe auch dagegen in einer der Landesausschußsitzungen protestirt, denn das ist doch eine Aenderung der Firma, und man möge die Leute nicht glauben machen, daß, wenn selbst der Siegel eines Amtes geändert wurde, in der Amtirung nichts geändert worden sei. Ich wiederhole nochmals, daß ich somit vollkommen Recht hatte, jener Besprechung den Wert eines gefaßten Landesausschußbeschlusses beizulegen. (Veselost na levi — Heiterkeit links.)

Landeshauptmann:

Ich glaube, daß zwischen einer Besprechung und einem Beschlusse ein gewaltiger Unterschied besteht und daß diese Behauptung des Herrn Abgeordneten Deschmann sich als eine ebenso kühne als total hinfällige erweist. (Smeh na levi — Gelächter links.)

Wir übergehen zum dritten Punkte der Tagesordnung.

3.) Ustno poročilo finančnega odseka o tem, da se pripravi potrební kapital v pokritje blagajničnih primankljajev deželnega zaklada (k prilogi 51).

3.) Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Anschaffung des zur Deckung der Casse-Abgänge beim Landesfonde erforderlichen Bedeckungscapitales (zur Beilage 51).

Poročevalec Murnik:

Slavni zbor!

Dné 10. oktobra izročilo se je poročilo deželnega odbora o tem, da se pripravi potrební kapital v pokritje blagajničnih primanjkljajev deželnega zaklada

finančnemu odseku, kateri se je o tem poročilo razgovarjal in konečno na podlagi vzrokov, kateri so v poročilu navedeni, sklenil, slavnemu deželnemu zboru ravno tiste predloge staviti, kakor jih je v svoji 51. prilogi stavil deželni odbor.

Ker je poročilo deželnega odbora že več dni v rokah častitih gospodov poslancev, sem mnenja, da bi ne bilo treba brati celega poročila, in da bi presli lahko precej k dotičnim predlogom.

Predloga se glasita (bere — liešt):

«Slavni deželni zbor naj sklene:

1.) Deželni odbor se pooblasti, da v ta namen, da pripravi v pokritje vsakokratne blagajnične primanj-kave pri deželnem zakladu potrebni kapital okoli 60 000 gld. (šestdeset tisuč goldinarjev) sme zastaviti k glavinskemu premoženju omenjenega zaklada spada-joče javne obligacije po potrebi in do najvišjega zneska 60 000 gld. (šestdeset tisuč goldinarjev) po bankini valuti.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

1.) Der Landesauschuß wird ermächtigt, zur Beschaffung des zur Deckung der jeweiligen Cassa-Abgänge beim kranjischen Landesfonde erforderlichen Operationscapitals von ungefähr 60 000 fl. (sechzigtausend Gulden) die vorhandenen, zum Stammvermögen des besagten Fonds gehörigen öffentlichen Obligationen nach Maßgabe des Bedarfes bis zum Höchstbetrage von 60 000 fl. (sechzigtausend Gulden) in Bankvaluta zu verpfänden.

2.) Deželnemu odboru se naroči, da zadobi Najvišje potrjenje temu sklepu deželnega zbora.

2.) Der Landesauschuß wird beauftragt, die Allerhöchste Sanction dieses Landtagsbeschlusses zu erwirken.»

Deželni glavar:

Otvorjam generalno debato.

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Tedaj preidemo v specijalno debato.

(Oba predloga obveljata — Beide Anträge werden angenommen.)

Der Herr Berichterstatter beantragt die dritte Lesung. Wenn keine Einsprache erhoben wird, schreite ich zur dritten Lesung.

(Predloga obveljata v tretjem branji — Die beiden Anträge werden in dritter Lesung angenommen.)

4.) Priloga 59. — Poročilo finančnega odseka o proračunu deželnega zaklada za leto 1885 (k prilogi 16).

4.) Beilage 59. — Bericht des Finanzausschusses über den Vorschlag des Landesfondes pro 1885 (zur Beilage 16).

Poročevalec dr. Mosché:

Slavni zbor!

Dovolite, da, predno preidem na predloge finančnega odseka, še navedem sledeče tiskovne pomote v poročilu finančnega odseka pril. 59.

Na drugi strani te priloge pri: «Potrebščine rubrika VIII., podrubrika 7. «Drugi stroški v podporo učenecem v pospebevanje vednostij in umetnij», odpade mimo toček d) i) k) l) tudi točka e): «Podpora za čipkarnico in risarsko šolo v Idriji» z 250 gld., ker je ta znesek plačati iz kredita «za obrtne šole in obrtni pouk».

Dalje je iz navedenega kredita 5000 gld. Ljubljanski obrtnijski napredovalnici 300 gld., a ne 200 gld., potem obrtnijski napredovalnici v Kranji 150 gld., a ne 100 gld. dovoljenih, zadevni številki na tretji strani poročila finančnega odseka imate se torej primerno spremeniti.

Nasveti finančnega odseka so pa sledeči (bere — liešt):

«Visoki deželni zbor naj sklene:

1.) Skupna potrebsčina deželnega zaklada za leto 1885 v znesku 525 565 gld. 27¹/₄ kr. in dohodki v znesku 137 540 gld. 24¹/₂ kr. se potrdijo.

1.) Das Gesamterforderniß des Landesfondes im Jahre 1885 mit dem Betrage von 525 565 fl. 27¹/₄ fr. und die Bedeckung mit dem Betrage von 137 540 fl. 24¹/₂ fr. werden genehmigt.

2.) Za potrebno zaklado primanj-kave v znesku 388 025 gld. 02³/₄ kr. naj se za leto 1885 pobira:

a) 20% priklada na užitnino od vina, vinskega in sadnega mošta in od mesa;

b) samostojna naklada 3 gld. od vsakega hektolitra porabljenih žganih pijač;

c) 21% priklada na celo predpisano svoto vseh neposrednih davkov z vsemi državnimi prikladami vred;

d) konečna primanj-kava pokrije se iz obstoječe blagajnične gotovine.

2.) Zur Bedeckung des Abganges im Betrage von 388 025 fl. 2³/₄ fr. ist im Jahre 1885 einzuhoben:

a) Ein 20% Zuschlag zur Verzehrungssteuer vom Weine, Wein- und Obstmoße und vom Fleische;

b) eine selbständige Umlage von 3 fl. von jedem Hektoliter verbrauchten gebrannten geistigen Flüssigkeiten;

c) ein 21% Zuschlag auf die volle Vorschreibung aller directen Steuern sammt Staatszuschlägen;

d) der schließliche Abgang ist aus den vorhandenen Cassebeständen zu begleichen.

3.) Dežela se ob jednem zaveže povrniti one deželne naklade od žganih pijač, ki se plačujejo v Ljubljani, v slučajih, v katerih mora mestna občina Ljubljanska mestne doklade po obstoječih ukazih povrniti, da bodo te deželne naklade zadevale le porabo.

3.) Das Land übernimmt die Verbindlichkeit, die in Laibach einfließenden Landeszuschläge von gebrannten geistigen Flüssigkeiten in jenen Fällen zu restituiren, in welchen die Stadtgemeinde Laibach die städtischen Zuschläge nach den bestehenden Vorschriften zu restituiren verpflichtet ist, damit von diesen Landeszuschlägen nur der Verbrauch getroffen werde.

4.) Deželni odbor je pooblaščen in se mu ukazuje, da v zvezi z visoko deželno vlado izdela potrebne ukaze in postopanje gledé prestopkov, ki zadevajo samostojne naklade.

4.) Der Landesaussschuß wird ermächtigt und beauftragt, mit der hohen Regierung die nothwendigen Verordnungen und das Verfahren bei Uebertretungen der die selbstständigen Auflagen betreffenden Bestimmungen zu vereinbaren.

5.) Deželnemu odboru se naroča, da preskrbi Najvisje dovoljenje za sklepe pod 2, a, b, c in 3.

5.) Der Landesaussschuß wird beauftragt, die Allerhöchste Genehmigung der Beschlüsse 2 a, b, c und 3 zu erwirken.»

Landeshauptmann:

Ich eröffne die Generaldebatte.

Abgeordneter Baron Apfaltrern:

Ich bitte ums Wort!

Ich habe nicht die Absicht, gegen die Gebarung mit den Einkünften des Landes zu sprechen, ich will auch nicht gegen die eine oder die andere Position das Wort ergreifen, jedoch fühle ich mich im allgemeinen zu einer Bemerkung oder ein paar Bemerkungen veranlaßt, welche am Ende zu einer einzelnen Post nicht passen, daher nach meiner Anschauung lediglich in der Generaldebatte angebracht werden können. Der eine Punkt ist der, daß es mir bekannt geworden ist, daß die Kritik, welche ich gegen die Vorlagen des Landesaussschusses über die verschiedenen Rechnungsabschlüsse und Vermögensnachweisungen geübt habe, im Publicum Meinungen hervorgerufen haben soll, als handle es sich da um effective Malversationen. Ich nehme nicht den geringsten Anstand, zu erklären, daß dies meine Absicht nicht war. Meine Absicht gieng nur dahin, darzulegen, daß die betreffenden Nachweisungen nicht derart beschaffen sind, daß sie den Landtagsabgeordneten in die Lage versetzen würden, sein Votum für oder gegen die Genehmigung dieser Abschlüsse und Rechnungen mit Beruhigung abzugeben, in dieser Richtung habe ich gewisse Thatsachen angedeutet, welche geeignet wären, diese meine Meinung, nämlich die Unmöglichkeit, mit Beruhigung zu urtheilen, darzuthun; daß jedoch irgend etwas Derartiges vorläge, was als positive Handlung dem Landesaussschusse oder der Landesbuchhaltung vorgeworfen werden könnte, war gewiß meine Absicht nicht. In dieser Hinsicht kann das Publicum, wenn es überhaupt beunruhigt worden ist, durch das, was ich gesagt habe, ich meine die Mahnung, welche sowohl von meiner Person, als auch vom ganzen Hause durch die Forderung bestimmter und klarerer Rechnungslegungen ausgegangen ist, die Beruhigung schöpfen, es werde dahin gewirkt werden, daß auch im großen Publicum die Erkenntnis platzgreife, daß die Gebarung eine richtige ist.

Ich habe aber noch einen zweiten Punkt, der mir einige Bedenken einflößt, inbetreff des Präliminares, welches von Seite des Finanzaussschusses vorgetragen worden ist. Es erscheint in dieser Vorlage als Bedeckung die Rechnung auf den Ertrag einer in Krain einzuführenden Brantweinsteuer. Ich habe in dieser Hinsicht zwar über meine bereits in klarer Weise abgegebene Meinung gestern eine Kritik erfahren, welcher die Höflichkeit nicht zum Vorwurfe gemacht werden kann (Veselost na levi — Heiterkeit links), ich glaube doch, daß meine Kritik keine so unbegründete

war. Ich habe nämlich den Zweifel ausgesprochen, ob der vom Finanzaussschusse beantragte Beschluß, welcher diese Brantweinsteuer begründen soll, die Allerhöchste Sanction erfahren werde und ob namentlich nicht der Finanzminister dagegen Einsprache erheben wird. Ich habe nämlich geglaubt, es werde der Finanzaussschuß mit einem förmlichen Gesetze an den Landtag treten, welches die Abgabe normirt und die Modalität der Durchführung in einer gewissen Weise fixirt. Nun bin ich durch die heutige Vorlage allerdings eines Anderen belehrt worden. Es wird einfach nur decretirt, es werden 3 fl. per Hektoliter einzuheben sein und die Ausführungsmodalitäten sind durch den Landesaussschuß mit der Regierung zu vereinbaren. Ich gestehe offenherzig meinen Zweifel, ob gerade dieser Art der Beschlussfassung des Landtages dem Ministerium genehm sein und dessen Genehmigung erfolgen werde. Es scheint mir dies zweifelhaft, wenngleich hiefür von Seite des gestrigen Herrn Kritikers angeführt worden ist das Beispiel von Steiermark; ich halte dasselbe nicht für zutreffend. Denn ich erlaube mir darauf aufmerksam zu machen, daß in Steiermark die Botirung einer solchen Abgabe allerdings erfolgt ist, aber auf Grundlage sehr eingehend berathener und positiver Anträge und nicht bloß über das Quantum, welches bei uns um 50 kr. per Hektoliter mehr wäre, als auch über die Modalitäten der Durchführung.

Es hat sich der steiermärkische Landtag mit diesen sehr umständlichen und genau mit der Statthalterei vereinbarten Modalitäten beschäftigt in seinen Sitzungen am 4. und 5. Juli 1882, und ich weiß aus privater Erfahrung, daß die Durchführung dieses Beschlusses des Landtages großen Schwierigkeiten seitens der Regierung begegnet ist. Daß somit die minder genauen und meines Wissens mit der Regierung auch nicht vereinbarten Anträge des Finanzaussschusses diese Vortheile nicht für sich haben und eventuell noch auf größere Schwierigkeiten stoßen könnten, daß weiters die Folgerung, welche daraus gezogen werden will, nämlich die Einstellung von 30 000 fl. in unser Budget nicht so klar und vollständig zweifellos ist, das, glaube ich, geht aus dem, was ich gesagt habe, ziemlich deutlich hervor, daher ich auch glaube, den Vorwurf, in einer Weise gesprochen zu haben, daß man sich beinahe zu schämen hätte, daß im Landtage so gesprochen werde, wohl nicht verdient zu haben.

Ich möchte mir auch erlauben, darauf hinzuweisen, daß jedenfalls dem Beschlusse, den ich kritisiert habe, das positive Gesetz, nämlich der auf beiden Seiten vereinbarte Handelsvertrag zwischen unserer Reichshälfte und Ungarn entgegensteht. Wenn dieses Gesetz umgangen worden ist durch den Beschluß des steiermärkischen Landtages und dies für uns die Hoffnung gewährt, daß diese Gesetzumgehung auch bei uns durchgehen werde, so ist dies die Sanctionirung einer Vertragsabweichung, zu der uns Ungarn das üble Beispiel des ersten Schrittes gegeben hat, aber der Artikel 13 des Vertrages mit Ungarn vom 27. Juni 1878 ist ein Gesetz, welches in dieser Hinsicht eine ganz klare, bestimmte Norm enthält.

Also die gestern erfahrene Kritik, für die danke ich, ich glaube sie nicht verdient zu haben.

Nun habe ich noch einen dritten Gegenstand und bebauere, denselben hier in der Sitzung anregen zu müssen, weil er einen Beweis liefert, wie schauerlich schlecht es mit

der Disciplin in unseren Landesämtern bestellt ist. Ich habe jetzt zu Beginn der Sitzung, auf meinen Platz kommend, folgenden Brief vorgefunden, welchen vorlesen zu dürfen mir das hohe Haus erlauben möge.

Er lautet (here — liest):

«Seiner Hochwohlgeboren Herrn Otto Baron Apfaltrern, Landtagsabgeordneten in Laibach.

Aus den Zeitschriften entnehme ich, daß Sie in der vorletzten Landtagsitzung den Ausdruck gebrauchten: «Der frühere Buchhalter sei nicht viel wert gewesen, der jetzige noch weniger».

In dieser vor der Oeffentlichkeit ausgesprochenen Aeußerung erblicke ich für meine Person eine Beleidigung, welche durch nichts begründet ist und nur Ihrer leidenschaftlichen Animosität gegen alles, was Slovenisch ist, zugeschrieben werden kann; zum mindesten aber muß ich dieselbe als nicht cavaliermäßig bezeichnen, da sie in einer Versammlung geschah, wo ich mich nicht vertheidigen konnte und weil meine makellose, vielfach belobte 34jährige Dienstleistung einen solchen Anwurf nicht verdient hat.

Ich fordere Sie also auf, den obigen ehrenrührigen Ausspruch in passender Weise zu widerrufen, widrigenfalls ich mich unliebsam bemüßiget finden werde, in dieser Angelegenheit den Weg der Oeffentlichkeit zu betreten.

Mit aller Achtung

Franz Ravnihar,
Landesbuchhalter.

Laibach am 17. Oktober 1884.»

Ich muß gestehen, mir fehlen Worte, um die Indignation zu bezeichnen, die ich in mir fühle, daß ein landschaftlicher Beamte sich herausnimmt, zur Kritik, welche ein Landtagsabgeordneter in Ausübung seiner Pflicht und Schuldigkeit über Landtagsvorlagen übt, sich eine Superkritik und derartige Worte zu erlauben — Worte, welche erstens einmal auf einer unrichtigen Thatsache beruhen und zweitens, welche in allen ihren Folgerungen Unrichtigkeiten und Eigenmächtigkeiten darthun. Ich habe es zu meiner großen Unzufriedenheit gestern in der «Laibacher Zeitung» gelesen, daß daselbst meine diesfällige Aeußerung unrichtig wiedergegeben worden ist, indessen man kann einem Journal nicht zumuthen, daß es von jedem Abgeordneten alle von ihm gesprochenen Worte buchstäblich bringe — darum wäre es, wenn Herr Ravnihar schon geglaubt hat, diesfalls Schritte zu thun, seine Sache gewesen, sich die positive Gewißheit durch Einsicht in das stenographische Protokoll zu verschaffen, was ihm gewiß möglich gewesen wäre, und da hätte er etwas anderes gefunden, als das, was er hier in seinem Briefe wiederholt.

Wenn übrigens die Kritik, welche an den Vorlagen eines Amtes geübt wird, immer nur eine persönliche Beleidigung derjenigen wäre, welche die betreffenden Vorlagen produciren, dann hört jede Landtagsthätigkeit auf (Pritjevanje na desni — Zustimmung rechts), dann dürfen wir über gar nichts mehr reden, wir dürfen höchstens Anträge genehmigen und selbst dann müssen wir froh sein, wenn uns dies gestattet wird.

Es ist übrigens eine ganz unqualificirbare — ich will nicht unparlamentarische Ausdrücke wählen — darum sage ich, es ist eine ganz unqualificirbare Anmaßung, zu sagen, daß meine Kritik «lediglich meiner Animosität gegen alles, was Slovenisch ist», zugeschrieben werden kann.

Es möge wer immer alle die Sitzungsprotokolle des krainischen Landtages, seitdem er besteht, durchsehen und man wird sich überzeugen, daß eine Animosität gegen das Slovenische von meiner Seite nie hervorgetreten ist. Ich enthalte mich in allen sprachlichen Fragen mit einer eisernen Consequenz jedes Wortes; ich glaube, keiner von den Herren ist in der Lage, aufzutreten und zu sagen, daß ich jemals in solchen Angelegenheiten ein Wort gesprochen habe. (Poslanec Deschmann — Abgeordneter Deschmann: Ganz richtig!) Ich kann Ihnen den Grund hiefür sagen, weil ich mir bewußt bin, daß ich der slovenischen Sprache nicht so mächtig bin, wie ich es sein müßte, um meiner Pflicht nachkommen zu können. Ich fühle meine Schwächen und schweige darum.

Aber daß mir von jemandem der Vorwurf gemacht wird, daß Animosität gegen die slovenische Sprache meine Handlungen im Landtage motivirt, das war von Seite jedes anderen eine große Ungerechtigkeit, aber ein ganz unglaublicher und unqualificirbarer Vorgang ist dies von Seite eines Beamten, dessen Arbeit ich zu kritisiren mir erlaubt habe.

Darüber, daß mein Benehmen nicht cavaliermäßig sei, weil ich es hier im Landtage vorgebracht habe, wo er sich nicht zu vertheidigen im Stande ist, muß ich bemerken, daß die erste Consequenz, die daraus fließen würde, wie ich glaube, kaum vom hohen Hause gebilligt werden könnte; diese wäre, daß Sitz und vielleicht gar Stimme im Landtage einem jeden Beamten eingeräumt werden müßte, dessen Arbeiten einer Beurtheilung unterzogen werden, denn nur dann könnte er in der Sitzung anwesend sein und sich selbst vertheidigen. Daß ich im Landtage über diese Angelegenheiten spreche, ist, glaube ich, meinerseits nur ein Verdienst. Ich bin in den Landtag gewählt und im Landtage spreche ich — nirgends anders werden die Herren über derlei Angelegenheiten ein Wort von mir hören.

Nun kommt noch die Aufforderung. Ich muß gestehen, ich habe genug von diesem Schreiben und ich habe nur das Eine zu bitten, daß es dem Herrn Landeshauptmann und dem Landesausschusse gefallen möge, das Benehmen, welches der Landesbuchhalter Franz Ravnihar durch diesen Brief an den Tag gelegt hat, der entsprechenden Disciplinar-Behandlung zu unterziehen und mir im nächsten Landtage, indem wir heute die letzte Sitzung haben, das mitzutheilen, was der Landesausschuss hierüber zu verfügen befunden hat.

Das bin ich schuldig zu fordern dem Mandate, welches mir der Großgrundbesitz von Krain übertragen hat. (Dobroklicici na desni — Bravorne rechts.) Dixi!

Landeshauptmann:

Wünscht noch jemand zu sprechen in der Generaldebatte?

Poslanec dr. Poklukar:

Slavni zbor!
Ker je bil gosp. poslanec baron Apfaltrern takó prijazen, se meni danes zahvaliti za večrajšjo uljudnost, imam v prvi vrsti jaz res zadostenje, z veseljem konstatirati, da je ono trditev, katero je on ponavljal v dveh prilikah, danes preklical in večjega zadostenja meni ni treba.

Gospôda moja, ako sem jaz morebiti včeraj ostreje besede rabil, ako nisem na vago deval vsakega izraza, katerega sem se poslužil, prosim se spominati, kako ostro in kako trdo je bilo očitjanje, katero je gospod baron Apfaltrern podajal večini deželnega zbora, oziroma deželnega odbora. On je očital tukaj javno in ponavljal, da je nekaj v zraku in da se blizamo katastrofi.

Gospôda moja, taka očitjanja, kakor mislim, se ne strinjajo z dolžnostjo poslanca, takega očitjanja deželi nasproti ne more večina nikakor trpeti in tudi gospodje na oni strani bi ne mogli biti uljudni, ako se deželne koristi tako varujejo.

Tedaj sè zadostenjem konstatiram, da je gospod baron ono, kar se je takrat trdilo, preklical. Ako mi je pa včeraj kri, tudi morebiti čez navado, bolj zavrela, moram reči, da je bil pri tem v prvi vrsti kriv gosp. poslanec Deschmann.

Gospod poslanec Deschmann je to priliko porabil, zopet nekako sekundirati gosp. baronu Apfaltrernu v izjavi in ravno on, kateri je morebiti edini v deželnem odboru sedaj, kateremu se letos po pravici sme očitati, da ni svoje dolžnosti spolnil, ravno on gre sekundirati in to je mene spravilo kviško; ker ravno gosp. Deschmanna kot poročevalca deželnega odbora zadevajo one napake, katere smo zadnjič obravnavali v tajni seji, zadevajoče prisilno delavnico — in pa prekoračenje proračuna pri zgradbi muzeja — in ravno on se gre kot deželni odbornik pridružiti omenjenemu — neutemeljenemu sumničenju, torej bi po vsem zaslužil, da se izreče gospodu Deschmannu popolna nezaupnica od vseh strani zbornice. (Nasprotovanje na desnici — Widerspruch rechts. — Dobrokljci na levi — Bravorufe links.) To je mene spravilo po konci in zato je bil moj odgovor morda bolj oster kakor sicer, ko bi bil mirno govoril, ampak zaslužen je bil.

Pandeshauptmann:

Der Herr Baron Apfaltrern hat mir den früher erwähnten Brief übergeben, worauf ich bemerke, daß ich das Entsprechende einleiten werde und Herr Baron Satisfaction erhalten werden.

Abgeordneter Baron Apfaltrern:

Ich danke.

Pandeshauptmann:

Wünscht noch jemand der Herren zu sprechen?

Abgeordneter Deschmann:

Ich bitte ums Wort!

Ich muß nur die Aeußerung des Herrn Abgeordneten Dr. Poklukar dahin richtig stellen, daß ich gelegentlich der Debatte über den Museumsbau seine objective Auffassung der Angelegenheit in der anerkanntesten Weise von der Tribüne als Berichterstatter gewürdigt habe, und ihm dafür auch meinen Dank ausdrückte. Es ist mir nun völlig unangenehm die heftige Polemik, welche er heute gegen mich

eröffnet, wo er sogar ein Mißtrauensvotum des ganzen Hauses gegen mich provociren will, nachdem ihm ja damals gewiß Gelegenheit geboten gewesen wäre, mein Vorgehen, welches vielleicht ein zu lazes gewesen ist, in entsprechender Weise zu kritisiren. Ich für meine Person muß es gestehen, daß ich nicht so empfindlich bin, in allgemeinen Ausdrücken eines Abgeordneten gleich einen Angriff auf meine Ehrlichkeit oder auf die Ehrlichkeit des Landesausschusses zu wittern, sowie ich andererseits jederzeit es nur als eine Pflicht des Landesausschussesbeisitzers ansehe, daß er über sich jede in den Vorlagen begründete Kritik ergehen lassen muß. Er kann dieselbe erwidern, allein, meine Herren, soviel erlaube ich mir zu bemerken, daß es ein Glück sei, daß Männer hier im Landtage sitzen, welche sich berufen fühlen, nicht zu allem «Ja» zu sagen, sondern ihre besondern Anschauungen und auch ihre Bedenken gegen einzelne Vorlagen des Landesausschusses auszusprechen.

Wir müssen die Kritik über uns ergehen lassen, und ich meinerseits habe mir eine jede Kritik über meine Amtsthätigkeit gefallen lassen, und hätte sie Herr Dr. Poklukar damals, als es an der Zeit war, geübt, hätte ich meine Fehler und Mängel bereitwilligt eingestanden, allein die nachträgliche Kritik, die er sich heute erlaubt, die kann ich mir wohl nicht gefallen lassen.

Deželni glavar:

Želi se kdo govoriti v generalni debati?

Poslanec Robič:

Prosim besede!

V proračunu deželnega zaklada je k točki šesti nastavljeno za «Premenljive remuneracije uradnikov in služabnikov 600 gld.» Jaz mislim, da se dotični znesek zaračunati ima pri zakladu, kjer je dotični uradnik nameščen, zato, da vemo, ali je dotični zaklad aktiven ali pasiven, da preračunimo, koliko nam imajo druge dežele donášati na oskrbovalnih stroških za ljudi, ki pridejo v naše naprave iz drugih dežel v oskrb, postavim v prisilno delalnico. Da bi se to v prihodnje zgodilo, bom k tej točki svoj nasvet stavil. V poprejšnjem času je bila tudi navada, da se je pri vsakem zakladu to preliminaralo. Kasneje so gospodje na oni strani, ko so večino imeli, vse to v en koš vrgli, da so razpolagali z dotičnim zneskom, kakor so hoteli. Se vé da, da to nič ne dé, ker je omenjeni znesek preliminiran pri deželnem zakladu, saj mora tako deželni zaklad doplačevati to, kar pri dotičnih zakladih primanjkuje, ampak zaračunati bi se imelo pri vsakem dotičnem zakladu, kjer je remunerovan uradnik nameščen. Tedaj stavim sledeči nasvet:

Slavni deželni zbor naj sklene:

Premenljive remuneracije in pripomoči za deželne uradnike in služabnike se imajo zaračunati v zakladu, pri katerem je dotični uradnik ali služabnik nastavljen.

Deželni glavar:

Pri specijalni debati, prosim staviti ta nasvet.

Poslanec Robič:

Jaz sem hotel le prebrati nasvet, kakor ga bom stavil.

Deželni glavar:

Po opravljenem redu ne morem sprejeti tega.

Želi se kdo govoriti?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Torej, prosim gospoda poročevalca.

Poročevalec dr. Mosché:

Dva pomisleka je navel častiti predgovornik gosp. baron Apfaltrern, kritikujoč poročilo finančnega odseka o proračunu za l. 1885 in oba pomisleka zadevata tretji predlog, oziroma drugi predlog finančnega odseka, namreč, da se samostojna naklada treh goldinarjev od vsakega hektolitra porabljenih žganih pijač vpelje.

Prvi pomislek je bil, da oblika ni prava, v kateri se je ta predlog visoki hiši predložil; gosp. baron Apfaltrern namreč trdi, prava oblika bi bila morala biti oblika postave ali zakona, ne pa sklepa.

Drugi pomislek je pa ta, da gosp. baron Apfaltrern pravi, temu sklepu nasprotuje pogodba, katero je Avstrija z Ogersko sklenila.

Kar zadeva prvi pomislek, usojam si navesti, da na Štajerskem ta davek na žgane pijače ni bil vpeljan še le l. 1882., kakor trdi gosp. baron Apfaltrern, temveč da je ta davek vpeljan uže od leta 1880. V dokaz, da je to istina, si usojam z dovoljenjem visokega zbora prebrati dotični ukaz c. kr. namestništva Štajerskega (bere — liest):

Kundmachung des k. k. Statthalters in Steiermark vom 15. Oktober 1880, betreffend die Allerhöchst genehmigten Beschlüsse des steiermärkischen Landtages vom 6. Juli 1880, wegen Bedeckung des Abganges der steiermärkischen Landesfonde für das Jahr 1881.

Seine k. und k. Apostolische Majestät haben mit Allerhöchster Entschliebung vom 5. Oktober 1880, die Beschlüsse des steiermärkischen Landtages vom 6. Juli 1880, betreffend die Bedeckung des nach dem festgestellten Voranschlage der steiermärkischen Landesfonde für das Jahr 1881 sich ergebenden Abganges von 1922 730 fl., allergnädigst zu genehmigen geruht.

Die Beschlüsse lauten:

«Zur Bedeckung des obbezeichneten Abganges wird eine 38% Umlage auf die directen Steuern sammt allen l. f. Zuschlägen mit dem Beisatze bewilligt, daß nach erfolgter Feststellung der neuen Grundsteuer auf Grund des Gesetzes vom 28. März l. J. die Landesumlage von 38% in betreff der neuen Grundsteuer in jenem Verhältnisse umgerechnet werde, in welchem sich diese Grundsteuer-Summe verändert haben wird.

Die Grundlage für diese Umlage beträgt 4409 869 fl. daher die 38% Umlage . . . . . 1675 750 » zur Deckung des noch verbleibenden Restes von 246 980 » wird bewilligt:

A. ein 10% Zuschlag zur Verzehrungssteuer von Fleisch, Wein, Weinmost und Obstmost im ganzen Lande;

B. in der Landeshauptstadt Graz:

a) ein Zuschlag zur Verzehrungssteuer von Bier mit 50 kr. für jeden Hektoliter, sowohl bei der Erzeugung als auch bei der Einfuhr;

b) ein Zuschlag von 4 kr. von jedem Hektolitergrade (der 100theiligen Alkoholometercala) Brantwein, Brantweingeist, Rum und Araf, und von 93 kr. von jedem Hektoliter verführter geistiger Getränke, u. zw. beim Brantwein und Brantweingeiste sowohl bei der Erzeugung als bei der Einfuhr, bei den übrigen geistigen Getränken bei der Einfuhr über die Verzehrungssteuerlinie;

C. auf dem Lande;

a) eine selbständige Auflage von 50 kr. von jedem Hektoliter verbrauchten Bieres (beziehungsweise von $\frac{1}{2}$ kr. von jedem Liter) und

b) eine selbständige Auflage von 2 fl. 50 kr. von jedem Hektoliter verbrauchten gebrannten geistigen Flüssigkeiten (beziehungsweise von 2 $\frac{1}{2}$ kr. vom Liter).

Iz tega ukaza c. kr. namestništva na Štajerskem je razvidno, da je bil ta davek vpeljan uže leta 1880., kakor tudi, da Štajerski deželni zbor tega davka ni vpeljal v obliki postave ali zakona, temveč v obliki sklepa. S tem, mislim, sem tudi odstranil vse pomisleke ter opravičil predloge finančnega odseka nasproti pomislekom gosp. barona Apfaltrerna.

Kar pa zadeva drugi pomislek, namreč ta, da ta davek ali pa nalaganje davka na žgane pijače nasprotuje pogodbi z Ogersko, mislim, da, če je naše ministerstvo pritrdilo nakladi na Štajerskem in potem tudi na Solnograškem, v Šleziji in več drugih kronovinah, da ne bo finančno ministerstvo uzroka našlo, vsled katerega bi ravno nam odrekalo to naklado.

Sicer pa deželni zbor le predlaga, da se naloži 21% na direktni davek, 16% na indirektni davek, in deželni zbor ne vé, če bo visoko ministerstvo te predloge tudi potrdilo. Ravno tako je tudi pri predlogu gledé naklada na žgane pijače.

Še to imam omeniti nasproti g. poslancu Robiču ali prav za prav njegovemu nasvetu, da jaz v svojem imenu in, mislim, tudi v imenu finančnega odseka smem izreči, da nimam nič proti temu, ako se sprejme resolucija, katero nasvetuje, namreč da bodejo remuneracije zaračunjene pri posameznih zakladih.

Abgeordneter Baron Apfaltrern:

Ich könnte nur bemerken, daß ich vielleicht unwichtig verstanden worden bin. Im Jahre 1882 sind diese Modalitäten der Einführung besprochen worden, die Brantweinsteuer ist auch nicht früher zur Durchführung gekommen.

Poročevalec dr. Mosché:

Nasproti temu, kar je ravno gospod baron Apfaltrern navel, moram vendar se citirati ukaz c. kr. namestništva Štajerskega z dne 24. novembra 1880. leta. (Bere — liest):

«Kundmachung der k. k. steiermärkischen Statthalterei vom 24. November 1880, betreffend die Einhebung der Landesumlage auf den Verbrauch von Bier und gebrannten Flüssigkeiten am Lande außerhalb der Hauptstadt Graz im Jahre 1881.

Nachdem . . . in tukaj je potem ravno ukazano, na kak način se ima ta sklep izvršiti. To se je zgodilo vsled pogovora med deželnim zborom Štajerskim in namestnikom gospodom baronom Kübeckom.

Abgeordneter Baron Apfaltrern :

Ich danke.

Deželni glavar :

Sklenem generalno debato, ter preidemo v specialno debato.

Poročevalec dr. Mosché

(bere — liest) :

«Finančni odsek je proračun deželnega zaklada, ki mu je bil s poročilom deželnega odbora z dne 28. avgusta 1884, priloga 16., izročén, pretresoval in nasvetuje gledé na to, da so se proračuni deželno-kulturnega zaklada, zaklada prisilne delalnice, bolnišnega, blazničnega, najdenišnega in porodišnega zaklada, zaklada deželne vino- in sadjerejske šole na Slapu, in zaklada učiteljskih penzij že v prejšnjih sejah odobrili, gledé na to, da so se tudi drugi sklepi storili, ki vplivajo na proračun, in naposed gledé na to, da se je finančnemu odseku tudi potrebno zdelo predloženi mu proračun nekoliko spremeniti — sledeče nastavke:»

V potrebščini: I. Stroški deželnega zbora 10840 gl. (Obvelja — Angenommen.)

II. Splošni administrativni stroški 40500 gl. 49 kr.

Poslanec Robič:

Prosim besede k podrubriki b.

Pri ti točki zoper znesek nimam ničesar ugovarjati, ampak samo nasvetovati, da bi se zaračunile remuneracije pri vsakem zakladu posebej, kjer je dotični uradnik ali služabnik nameščen. Zatorej nasvetujem sledečo resolucijo:

«Slavni deželni zbor naj sklene:

Premenljive remuneracije in pripomoči za deželne uradnike in služabnike se imajo zaračuniti v zakladu, pri katerem je dotični uradnik ali služabnik nastavljen.»

(Podpira se — Wird unterstützt.)

Deželni glavar :

Gospod poročevalec?

Poročevalec dr. Mosché :

Jaz ne nasprotujem tej resoluciji.

Abgeordneter Deschmann :

Ich bitte um's Wort!

Ich habe nicht die Absicht, gegen die Resolution zu sprechen, und wenn ich derselben beistimme, so thue ich das mit dem ausdrücklichen Vorbehalte, daß die Höhe der Remunerationen für die verschiedenen Landesbeamten, also

z. B. des Zwangsarbeitshauses, der Wohlthätigkeitsanstalten, der landchaftlichen Hilfsämter, der Buchhaltung im ganzen dieselbe verbleibe, wie sie hier eingestellt ist. Ich glaube, daß das auch die Absicht des Herrn Antragstellers ist, damit nicht einmal die Meinung platzgreife, diese 600 fl. seien nur für die aus dem Landesfonde ihren Gehalt beziehenden Beamten zu verwenden, während für die anderen Beamten der Wohlthätigkeitsanstalten, des Zwangsarbeitshauses die Remunerationen bei den betreffenden Subfonden separat anzuweisen wären.

Ich fasse in dem Sinne den Antrag des Herrn Robič auf, daß an der Ziffer der Gesamtremunerationen für alle Beamten von 600 fl. festzuhalten ist.

Poslanec Robič:

Jaz sem dejal, da za vse uradnike, ki so pri deželnih ustanovah ali pri deželnem odboru nastavljeni, to število nespremenjeno ostane; kar pa dotični dobi, da se pri tistem zakladu zaračuni, pri katerem je dotični nastavljen.

To je bil moj nasvet.

Deželni glavar :

Gospodje, ki se strinjajo s resolucijo gospoda poslanca Robiča, blagovolijo se vzdigniti.

(Obvelja — Angenommen.)

Deželni glavar :

Zeli še kdo besede k II. naslovu.

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

(Naslov II. obvelja — Rubrif II. wird angenommen.)

Poročevalec dr. Mosché :

III. Stroški za privatno-pravni stan posesti 3244 gl. 64 kr.

(Obvelja — Angenommen.)

IV. Stroški za zemljedelstvo 2360 gl.

(Obvelja — Angenommen.)

V. Stroški za občno varnost 94949 gl. 74³/₄ kr.

Pri tem naslovu imam k I. subrubriki v imenu finančnega odseka še nekaj dostaviti.

Delovanje žandarmerijske komande je občno znano in dežela ima od tega veliko dobička ter si veliko prihrani, ker sedanji načelnik žandarmerijski, gospod major Gramposchich, tako vestno in skrbljivo za deželo svoj posel opravlja. Vsled tega nasvetuje finančni odsek:

«Slavni deželni zbor naj sklene:

Deželni odbor je pooblaščen, da načelniku žandarmerijske deželne komande v Ljubljani, g. majorju Gramposchichu, za to, ker svoj posel tako vestno in skrbljivo v korist dežele opravlja, izreče zahvalo deželnega zbora.»

(Obvelja — Angenommen.)

(Naslov V. obvelja — Rubrif V wird angenommen.)

VI. Stroški za zdravstvo 4707 gld.

(Obvelja — Angenommen.)

VII. Dobrodelne naprave 190 397 gld. 2½ kr.

(Obvelja — Angenommen.)

VIII. Stroški za pouk in omiko 42 485 gld. 37 kr.

(Obvelja — Angenommen.)

IX. Znesek za pokritje nedostatka normalno-šolskega zaklada 89 541 gld.

(Obvelja — Angenommen.)

X. Javne stavbe 32 000 gld.

Deželni predsednik baron Winkler:

Visoki zbor!

S zadovoljnostjo posnemam iz X. naslova: «Javne stavbe», da se plača iz zneska 20 000 gld. drugi, oziroma tretji obrok v znesku 2333 gld. za cesto skozi Kopačniško dolino, pa ne nahajam v tej zadevi nikake izjave, v katero vrsto cest naj bi ta cesta skozi dolino Kopačniško prav za prav spadala. Želel bi namreč, da bi bilo to natančno določeno, zlasti ker od cesarske vlade, katera je naznanila slavnemu deželnemu odboru, da se plača iz državne blagajnice 10 000 gl. podpore ali subvencije za to cesto, je slavni deželni odbor bil ob enem naprošen, naj še v tem zasedanji visokega deželnega zbora stavi predlog gledé uvrstitve te ceste med okrajne ceste.

V tej zadevi sicer nahajam v letnem poročilu dotično izjavo deželnega odbora, ki se namreč glasi (bere — liššt):

«Zaželjene izjave, da se bode gledé uvrstitve Kopačniške ceste med okrajne ceste predložilo primerno poročilo v prihodnjem deželnozbornem zasedanji, deželni odbor ni mogel dati, da bi z ozirom na sklep slavnega deželnega zbora XV. seje z dné 20. oktobra leta 1883. gledé vprašanja o nameravani preuredbi cestne postave ne storil kaj, kar bi tej preuredbi utegnilo nasprotovati.»

Tu je nekako površno omenjeno, zakaj deželni odbor predloga gledé uvrstitve imenovane ceste ne namerava staviti slavnemu deželnemu zboru.

Ali želel bi vender, da bi g. poročevalec finančnega odseka ali morda poročevalec deželnega odbora to stvar nekoliko bolj natanko razjasnil, razloge namreč navedel, zaradi katerih ni bilo mogoče takega predloga še letos staviti slavnemu zboru, da bodem mogel namreč sam stvar tudi nasproti visokemu ministerstvu opravičiti. Prosim tedaj potrebnih pojasnil.

Poslanec Detela:

Prosim besede!

Znano je, da ima deželni odbor nalogo, v prihodnjem zasedanji predložiti načrt nove cestne postave in s tem predmetom je tudi uvrstenje ceste skozi Kopačnico v tesni zvezi. Kajti vprašanje, ali se bode uvrstila ta cesta kot okrajna cesta, ni tako lahko rešiti, ker bo ob enem treba določiti, ali bo sedanja cesta, katera pelje na Primorsko, namreč cesta čez Zavodenj, ostala okrajna cesta, ali se bode kot taka opustila. Gotovo je, da obe cesti tamošnji okraj ne

bode mogel vzdržavati kot okrajni cesti, to bi presegalo moči tega okraja, oziroma dotičnih občin. — Pri cesti skozi Kopačnico mi je poudarjati tudi to, da ona ne bode služila samo interesom Loskega okraja, temveč da so za građenje te ceste v prvi vrsti državni interesi, to je stratežični interesi bili merodajni; zaradi tega je tudi slavna c. kr. vlada privolila 10 000 gld. podpore za napravo te ceste in nadejati se je, da bode tudi za njeno vzdržavanje slavna c. kr. vlada kolikor toliko pripomogla, kajti treba bo to cesto vzdrževati zmirom v jako dobrem stanu.

Bila pa tudi ni nujna potreba, da bi se letos že bila uvrstila ta cesta, kajti delati se bo začela morebiti še le prihodnje leto, in dokler ni cesta izdelana, tudi vprašanje ni tako nujno, če bode okrajna ali deželna cesta.

Gotovo pa bode deželni odbor v prihodnji sesiji tudi zaradi uvrstitve te ceste predložil nasvet slavnemu deželnemu zboru.

Jaz bi si pa dovolil tudi k točki, ki je zdaj na dnevnem redu, staviti še nek predlog. Potrebščina za ceste bode s prihodnjim letom izvanredno velika, plačati bodé treba za stavbo mostu pri Vinici 4556 gld., za cesto Kopačnico dva obroka v znesku 4600 gld., posojilo cestnim odborom v Logatci, v Loži in Ribnici 5000 gld., posojilo in subvencijo okrajno-cestnemu odboru Žužemperk za zgradbo Stari-Log-Smuk 4000 gld., subvencijo za most pri Vipavi 400 gld., subvencijo za most pri Metliki čez Lahino 2000 gld., za vzdrževanje ceste Grosuplje-Krka 1700 gld., za cesto Ahacijevo 1450 gld., dalje pridejo doneski za cestarje cestnim odborom Velikolaški, Črnomaljski in drugi stroški, skupaj 540 gld., potem pride subvencija za cesto Sotražica-Podklanec 1000 gld., subvencija za okrajno-cestni odbor Veliko-Laški 1000 gld., subvencija za preložitev ceste čez Lužarje 3000 gld. in letos privoljena subvencija za most Iskavas in čez Krko, skupaj 600 gld., in eventualno tudi subvencija za projektirano cesto Žir-Rovte-Logatec 2000 gld., torej bo znašala skupna potrebščina 31 846 gld.; zračunalo se je, da iz kredita za leto 1884. ostane 8000 gld., če se to od potrebsčine odbije, torej ostane nepokrita potrebščina 23 846 gld., in ker se računi, da bodejo nekateri cestni odbori, kateri imajo za leto 1885. povrniti 4966 gld., vsaj nekoliko tega dolga poplačali, tedaj bode mogoče shajati s temi 20 000 gld., kateri so v proračun postavljeni za cestne zgradbe v prihodnjem letu. Ali shajalo se bode le, če se sme ostali kredit za leto 1884., namreč onih 8000 gld., porabiti v prihodnjem letu, drugače bi ne bilo mogoče cestne potrebsčine za leto 1885. pokriti.

Jaz si torej usojam staviti sledeči predlog:

«Slavni deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se dovoljuje, da naj v letu 1884. ostali znesek kredita za cestne stavbe, ako potreba, porabi v ta namen v letu 1885.»

(Se podpira — Wird unterstützt.)

Deželni glavar:

Želi še kdo govoriti k X. naslovu?

Poročevalec dr. Mosché :

Finančni odsek z gospodom deželnim odbornikom Deteló ni v nasprotju. V finančnem odseku se je o tem uže govorilo, ali finančni odsek zaradi tega ni sklepal v tej zadevi, ker prav za prav ta predlog ne spada k proračunu za l. 1885., marveč še v l. 1884. Tedaj finančni odsek ni imel povoda, da bi v tej zadevi kak predlog stavil; sicer pa pravim, govorilo se je v finančnem odseku o tem, nasprotoval ni nobeden temu predlogu, in menim tedaj, da sem tudi pooblaščen po finančnem odseku izjaviti se, da le ta temu predlogu ne nasprotuje.

Deželni glavar:

Gospodje, kateri se strinjajo z resolucijo gosp. poslanca Detele, blagovolijo se vzdigniti.

(Obvelja — Angenommen.)

(Naslov X. obvelja — Rubrif X. wird angenommen.)

Poročevalec dr. Mosché :

XI. Stroški za pripravo in vo-
jaške namene . . . . . 8540 gld. — kr.
(Obvelja — Angenommen.)

XII. Različni stroški . . . . . 6000 » — »
(Obvelja — Angenommen.)

Skupni znesek potrebsčine
torej znaša . . . . . 525565 » 27¹/₄ »

V zakladi:

I. Prihodki iz privatno-prav-
nega premoženja . . . . . 39883 » 38 »
(Obvelja — Angenommen.)

II. Dohodki iz javnih naslovov . . . . . 3417 » 80¹/₂ »
(Obvelja — Angenommen.)

III. Dohodki iz deželnih za-
vodov in zakladov . . . . . 85572 » 26 »
(Obvelja — Angenommen.)

IV. Različni dohodki . . . . . 8666 » 80 »
(Obvelja — Angenommen.)

Skupna svota zaklade torej
znaša . . . . . 137540 » 24¹/₂ »

Cela zaklada bi tedaj znašala 137540 » 24¹/₂ »

V primeri k potrebsčini z . . . . . 525565 » 27¹/₄ »
se kaže primanjka . . . . . 388025 gld. 02³/₄ kr.

Ta izvanredna primanjka je povzročena vsled tega, ker se je cela primanjka pri normalno-šolskem zakladu z . . . . . 89541 » — »

navalila na deželni zaklad, ker so se stroški za prisilno delal-
nico za . . . . . 6859 » 74³/₄ »

zvišali, ker se je nadalje za obrtne
šole . . . . . 5000 » — »

in za pripravna dela za dolensko
železnico . . . . . 5000 » — »

dovolilo.

Če se odtegnejo vsi ti izvanredni stroški v skupnem znesku . . . . . 106400 gld. 74³/₄ kr.
od cele primanjke . . . . . 388025 » 02³/₄ »
ostane primanjka . . . . . 281624 gld. 28 kr.
ki je v primeri z ono v prora-
čunu pretečenega leta z . . . . . 280023 » 47 »
le za . . . . . 1600 gld. 81 kr.
večja.

Finančni odsek, ki je dobro spoznal, da so uzroki temu deficitu le vedno rastoči stroški, katere zahteva vlada leto za letom za ljudsko solstvo, iskati je moral druga sredstva, da pokrije ta deficit, ker je bil tega prepričanja, da se že tako napete moči rednih davko-plačevalcev ne morejo še bolj nategovati, in se je za-
tegedel odločil, posnemati druge dežele in predlagati, da se obdačijo žgane pijače, kakor se to uže davno godi pri Štajerskem in Solnograškem deželnem zboru.

Mislil je tudi, da bi se ta uvedba dala opravičiti iz etičnih ozirov.

Zgoraj izkazana potrebsčina

znaša . . . . . 525565 gld. 27¹/₄ kr.
zaklada pa . . . . . 137540 » 24¹/₂ »

primanjka je tedaj . . . . . 388025 gld. 02³/₄ kr.
katera se ima pokriti:

1.) Z 20% doklado na davek užitnine od vina, vinskega in sadnega mosta in od mesa, in sicer od letnih najemščin po izkazu finančnih uradov v znesku . . . . . 71356 gld. 26 kr.

2.) S samostojno naklado 3 gld. od vsakega hektolitra porabljenih žganih pijač v znesku 30000 » — »

Po izkazih finančnih uradov in vodstev Ljubljanskih postaj južne in državne železnice uvažava se vsako leto na Kranjsko blizu 17000 hektolitrov spirita.

Če se od teh tisočev hektolitrov uvažanega spirita 2000 hektolitrov spirita odračuni, tako, da ostane na Kranjskem še zmirom 15000 hektolitrov spirita, iz katerega se napravi lahko 30000 hektolitrov žganih pijač če nalaga tedaj deželni zbor po 3 gld. na vsak hektoliter žganih pijač, bi pri 30000 hektolitrih ta naklada znašala 90000 gld.

Finančni odsek je bil pa mnenja, da se tukaj nastavi le 30000 gld., kot znesek tega novo naloženega davka.

3.) Z 21% doklado na vse neposrednje davke za leto 1885 v skupnem znesku po izkazu finančnih uradov 1319700 gld., torej z letnim zneskom . . . . . 277137 » — »
tedaj skupaj s . . . . . 378493 gld. 26 kr.

V primeri s primanjka . . . . . 388025 » 02³/₄ »

se kaže naposled deficit . . . . . 9531 gld. 76³/₄ kr.
ki se bode pokrtil iz obstoječe gotovine.

Finančni odsek torej nasvetuje:

(Bere iz priloge 59. nasvete finančnega odseka 1., 2., 3., 4., 5., kateri vsi obveljajo — Gleš aus Beilage 59 die Anträge des Finanzausschusses 1., 2., 3., 4., 5., welche sämmtlich angenommen werden.)

Slednjič predlagam tudi tretje branje teh predlogov.

(Vsi predlogi obveljajo v tretjem branji — Sämmtliche Anträge werden in dritter Lesung angenommen.)

5.) Priloga 58. — Poročilo odseka zaradi režije v blaznici na Studenci (k prilogi 15).

5.) Beilage 58. — Bericht des Specialausschusses, betreffend die Irrenhaus-Regie in Studenz (zur Beilage 15).

Poročevalec Detela:

Slavni zbor!

Nasvet, katerega odsek danes stavi, gledé vpe-ljave lastne režije na Studenci, ne gre na to, naj bi se slavni zbor konečno odločil, ali se vpelje lastna režija na Studenci ali ne. Nasvetuje se le, to stvar, katera se ni popolnoma zrela, da bi se danes tukaj definitivno rešiti mogla, odstopiti deželnemu odboru, ki bode imel nalogo, v tej zadevi to ukreniti, kar bode za blaznico na Studenci in za deželni zaklad najbolj koristno.

Zato nasvetuje odsek (bere — gleš):

«Slavni deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se naroča, da stopi s kongregacijo usmiljenih sestrá v dogovor gledé premembe dotične pogodbe z dné 21. avgusta 1880 v ta namen, da se več toček dotične tarife zniža, na podlagi deželnemu odboru podane ponudbe z dné 25. septembra, št. 691, kakor tudi gledé v tej zadevi pridobljenega gradiva, ter da sklene z omenjeno kongregacijo za deželni zaklad ugodnejšo pogodbo zaradi hrane in postrežbe za blazne na Studenci.

V tem slučaju pa, ako bi se deželnemu odboru to ne posrečilo, se isti pooblasti, da redu usmiljenih sestrá pogodbo z dné 21. avgusta 1880. leta do 15. avgusta prihodnjega leta odpové.»

V nemškem tekstu prosim, da naj se tiskovna pomota ali prav za prav, kar se je v tisku izpustilo, popravi; v 5. vrsto namreč pride med besede «dem Landesausschusse» in «gemachten Antrages» še dostavek «mit Zuschrift vom 25. September, Z. 691», torej se glasi predlog (bere — gleš):

«Der hohe Landtag wolle beschließen:

Der Landesausschuss wird beauftragt, mit der Congregation der Töchter der christlichen Liebe wegen Abänderung des Vertrages vom 21. August 1880 behufs Herabsetzung mehrerer Tarifposten auf Grund des diesfälligen, dem Landesausschusse mit Zuschrift von 25. September, Z. 691, gemachten Antrages und mit Rücksicht auf

das in dieser Angelegenheit gewonnene Material, in Unterhandlungen zu treten, um mit der Congregation der Schwestern der christlichen Liebe wegen Verpflegung und Wartung der Irren in Studenz eine neue, für den Landesfond günstigere Vereinbarung abzuschließen.

Sollte dies dem Landesausschusse nicht gelingen, so wird derselbe ermächtigt, der Congregation der Töchter der christlichen Liebe den Vertrag vom 21. August 1880 bis 15. August künftigen Jahres zu kündigen.»

Deželni glavar:

Otvaram generalno debato.

Ker imamo predlog manjšine, podeljujem gospodu poročevalcu manjšine besedo.

Poslanec dr. vitez Bleiweis Trsteniški:

Slavni zbor!

S stališča previdno računajočega deželnega poslanca moral sem z ozirom na ogromne številke, katere plačuje naša revna dežela vsako leto za oskrbovanje blaznih, staviti lansko leto predlog, naj se vpelje v blaznici na Studenci lastna režija.

Veliko let že delujem v blaznici in osem let na Studenci, torej sem mislil in se nadejal, da po praktičnih skušnjah in po dobrih informacijah mi ne bode treba danes zagovarjati predloga manjšine odseka, v ta namen izvoljenega; na drugi strani pa sem tudi vender le mislil in moral pričakovati od vseh strani, da se mi bode vsaj to pripoznalo, da sem hotel s tem le pomagati naši revni deželi in na tak način odbremeniti jo od silnih bremen, katere ravno prinaša za oskrbovanje blaznih. A varal sem se. Razposlal se je ne samo mojim gospodom kolegom, ampak tudi raztrosil se je po celi deželi nek pamflet, v katerem je nakupičeno toliko neresničnosti in toliko zvijače, ob enem mi se je pa tudi očitalo, da imam pri stavljenji svojega predloga dvojni namen, namreč, da hočem prvič odstraniti red usmiljenih sestrá iz dežele in drugič samemu sebi prislužiti kaj.

To je nesramno in neopravičeno natolcevanje in jaz bi le želel, da bi skladatelj onega pamfleta podpisal svoje ime, kakor se to spodobi vsakemu poštenjaku. Razvidno je pa tudi iz tega, da je moj predlog zadel v centrum, ker se je oglasila kot anonymus najbolj prizadeta oseba in znano je, da se le tisti oglasi, kateremu se na prste stopi.

Ko sem lansko leto stavlil svoj predlog, imel sem dva namena, namreč koristiti deželi, odbremeniti deželo za veliko tisoč goldinarjev na leto in na drugi strani pomagati sem hotel tudi blaznim in celemu zavodu po tem načinu, da se odpravi dvojno škodljivo gospodarstvo.

Dovolite mi le v kratkem, le v nekaterih številkah tukaj govoriti, ne bodem Vas predolgo zadrževal. Za inventar plača dežela — in moram le povedati, da je celi inventar na Studenci nekaj čez 10000 gl. vreden in ta celi inventar obstoji iz perila in obleke, katera se v resnici konča v nekaterih letih, in drugi inventar so samo trdne stvari, postelje, stoli, mize, koci za

odejo — torej za ta celi inventar, kateri iznaša 10000 gld. vrednosti, plačuje dežela le za vzdrževanje čez 3000 gld. na leto, tedaj več kakor 33%. To je mislim, tako velikanska svota, in vsi gospodje, kateri so bili v odseku, so morali pritrčiti, da je veliko previsoka in da bi bilo popolnoma zadosti, če bi se 15% plačevalo, kar bi primerno znašalo svoto 1500 gld.

Jaz sem v svoj račun postavil 1350 gld., ker se dá inventar po blaznih tudi nekoliko popraviti in bo zaradi tega veliko manj stalo, če bo dežela sama inventar vzdrževala. Druzi navedenih številke ne bodem bolj na drobno razjasneval, čeravno imam povsod dokazano, da so tudi te številke visoko in v mojem računu jako bogato ter obilno nastavljene.

Pridem le na številko 9., v kateri sem nastavil za hrano umobolnim 8946 gld. Gospóda moja, v tem oziru se moremo najbolj priučiti od onih blaznic, v katerih je lastna režija uže vpeljana. V prvi vrsti je blaznica na Koroskem, v Celovci, ker imajo uže več let lastno režijo, v ti deželi so cene skoro ravno take, kakor pri nas, kar bom lahko dokazal, ker imam od Celovskega magistrata po uradnem potu vse tamošnje cene na razpolaganje. V ti Celovski blaznici ima, kakor razvidite iz poročila odsekovega, bolnik jako obilno hrano za isti denar, kakor ga plačuje tukaj dežela, vrh tega se tam v onih 30 kr. še všteva plača za kuharico, kuharično kršenco, svečava in kurjava v kuhinji. To je takó velikansk razložek, da bode razvideli, da se tudi pri vseh stroških hrane dá mnogo pristediti. Pristediti se pa dá veliko več pri hrani, ker jaz trdim in mi nobeden ne bo mogel oporekati, da bode hrana, katero dotični gospodar sam prideljuje na svojih njivah, veliko manj stala, ravno tako, kakor če prideluje mleko v svojih hlevih, da ga to manj stane, kakor če ga je treba kupovati, kakor ga morajo kupovati v blaznici Celovski. Preračunilo se je torej, da, če primerjamo cene, kakor so na Studenci in v blaznici Celovski, da bi naš sedanji jedilni list, katerega imamo na Studenci, veljal za osobo le 19.5 kr. na dan. Gospóda! sedaj pa primerjajmo, kak razložek bi bil to v primeri s sedanjo plačo 30 kr., potem bote imeli svoto, koliko bi dežela prihranila, če bi vpeljala lastno režijo. Druge številke, kakor sem rekel, so popolnoma jasne, temu ni mogel oporekati noben član v dotičnem odseku in tudi jaz se ne bodem spuščal v podrobnosti tega računa, ampak le konstatiram, da, ko bi se vpeljala lastna režija, bi dežela pridobila vsako leto 4575 gld. 50 kr.

Pridem sedaj na dohodke, ki jih bo dežela imela pri gospodarstvu. Jaz sem ta račun sestavil namreč po izjavah zvedencev, katerim je znan svet in katerim so znane cele okoliščine Studenskega posestva in tu so mi izvedenci, kateri so bili poklicani pri dotičnem odseku, rekli, da je ta svota nekoliko previsoko nastavljena, jaz se nisem upiral, znižati to svoto ter sem nastavil dohodek iz gospodarstva pri lastni režiji samo na 600 gld., in temu so tudi pritrčili vsi člani odseka.

Ali jaz sploh ne polagam toliko vrednosti na gospodarstvo v denarnem oziru, ampak veliko vrednost ima lastno gospodarstvo v psihijatričnem oziru. To hočem precej dokazati. V novejšem času so v raznih

deželah in posebno na južnem Nemškem v Altscherbitzu neko kolonijo ustvarili, v kateri je 300 blaznih sprejetih. Oni se tam pečajo edino z ekonomijo in obrtnijami, ki so združene z ekonomijo. Imajo tam vinorejo, veliko goved in tudi mlekarstvo in v nekaterih letih prišli so tako daleč, da je zdaj že ta cel zavod aktiven postal, da si 300 bolnikov sami svojo oskrbovalnino zaslužijo. To so posnemale tudi druge dežele, in letos se je v Nižje-Avstrijskem deželnem zboru predlog sprejel, da se bode taka kolonija ustvarila blizu Dunaja in da se bodejo po tistem načinu tam oskrbovali blazni, kakor se oskrbujejo v Altscherbitzu.

Po tem načinu dosegli bodo hitreje povoljni vspeh v ozdravljenji, na drugi strani pa bodejo veliko ceneje oskrbovali blazne in v tem, gospóda moja, tiči velika korist lastne režije.

Mi imamo na Studenci zmirom na razpolaganje — in gospodje kateri se za to interesirajo, se tam lahko o tem sami prepričajo — 20 blaznih za delo na polji, travnikih, v kuhinji in hlevih, tudi pri popravljanji inventarja bi se dali porabiti, ker imamo dosti krojačev in črevljarjev v zavodu. Ali te moči red le tam rabi za delo, kjer mu to kaže lastna korist, in to je še nazadnje odvisno od njegove dobre volje. V pogodbi je pač izrečeno, da mora red odškodovati delajoče blazne, in to tudi stori. Ali nikjer ni izrečeno, da jih mora rabiti in vsled tega ostane veliko blaznih brez vsakega dela, to je velika škoda, to zakasni in tudi onemogoči v dostih slučajih ozdravljenje. In kak je posledek tega? — To, da tak bolnik duševno zmirom bolj hira in ostane svoje celo življenje v blaznici.

Ali tudi dvojno gospodarstvo, katero nahajamo v blaznici na Studenci, ima prav slabe nasledke. Od prvega strežaja do zadnjega hlapca je vse v službi najemnika. To je čisto naravno, da najemnik disponira z dotičnimi ljudi in jim ukazuje dela, katera so dostokrat v protislovji z dolžnosti njihovimi kot strežaji faktum je, da ti pri svojih opravilih bolje gledajo na korist svojega jih plačujočega gospodarja; to mislim, da mi bodejo vsi pripoznali. Pritožbe zaradi hrane bolnikov strežaji le redko kedaj oglašajo, ker se bojé škode za svojega gospodarja. Sploh je pa dobro in samo jednemu gospodarju podložno strežajstvo prvo načelo dobro vredjene blaznice; zaradi tega so se tudi v novejšem času šole ustanovile za odgojitev dobrega strežajstva.

Najemnik gleda v prvi vrsti na to, da je dotični strežaj po ceni in da je dober poljski delavec, ali on veliko manj gleda na to, če so strežaji razumni, milosrčni in tudi potrpežljivi oskrbovatelji bolnikov — to ga toliko ne zanima. Na drugi strani pa najemnik ne plačuje tako strežajev, kakor bi bilo to potreba; to se razvidi iz izkazov, katere sem tukaj Vam podal, red plačuje le nekatere po devet, druge po sedem ali osem in strežajke po pet goldinarjev, in da se za tako plačo dobrih strežajev ne more imeti je naravno, po mojem proračunu bi vsi strežaji imeli mesečno plačo 9 gld.

Pridem sedaj na delovanje usmiljenih sester v blaznici.

Naglašati moram pred vsem, da jaz v popolni meri pripoznam zasluge posameznih usmiljenih sester za postrežbo bolnikov; nikdar nisem bil in tudi sedaj nisem njih nasprotnik. Ali to pa trdim, da ni koristno za zavod, ako je postrežba bolnikov in podvzetstvo v eni in tisti roki, ker te dve dolžnosti si nasprotujeta in prav dostikrat premaga tukaj človeška slabost.

Za blaznice pa redovne strežajke sploh niso tako pripravne, kar tudi same pripoznajo. One imajo namreč v vseh oddelkih posvetne strežajke in one so doli to, kar jaz nameravam s predlogom manjšine, namreč da bi one, kakor do sedaj, opravljale posel nadstrežajk. Tudi je jako važno, da so strežaji dolgo v blaznici, da se ne menjavajo velikokrat, ker le po takem načinu se spoznajo in sprijaznijo s dotičnimi bolniki. Ali ker najemnik le na to gleda, da dobi bolj po ceni strežaje, jih delj časa ne more ohraniti in zaradi tega se tukaj leto za letom menjavajo, kar je le na škodo bolnikom. V blaznici je cela strežba bolnikov jako različna od one v bolnici; v blaznicah se potrebujejo razumni, previdni in krepki ljudje, ki se ne ustrašijo, če kak bolnik ali kaka bolna ženska kako neslano pové, ali če obleko od sebe vrže in v adamski noši okoli hodi. Na drugi strani morajo pa tudi krepki ljudje biti, da ukroté besnega bolnika. To pa, gospóda, je naravno, da milostne sestre, ki so bolj slabotne, tega storiti niso v stanu. Zato bi bilo pač želeti, da bi one za naprej le dosedanji posel opravljale ter bi bile samo nadstrežajke.

Gospod poročevalec večine je uže tukaj naglaševal, dasiravno dotičnega poročila ni bral, da hoče najemnik v nekaterih točkah odjenjati. Jaz sem uže konstatiral in konstatiralo se je tudi v odseku, da samo pri kruhu in pri vinu je plačala dežela zadnja 3 leta blizo 1500 gld. najemniku preveč. Naglašal sem tudi lansko leto, da se je, ko se je sklenila pogodba zaradi Studenca, reklo, da mora dežela zaradi tega plačevati oskrbovalnine 28 kr. na dan za enega blaznega v blaznici na Studenci, ne pa 24 kr., kakor v tukajšnji blaznici, ker se na Studenci strežaji bolj težko dobé in zaradi tega, ker je tam kurjava tudi nekoliko dražja. Ali pokazalo se je, da je to neopravičeno, strežaji se za Studenec bolj po ceni dobivajo, kakor za mesto, kurjavo mora pa dežela sama preskrbeti in plačati, kar razvidite iz proračuna, v katerem je postavljenih 1100 gld. za kurjavo. Torej plača dežela za režijo na Studenci za osobo 4 kr. na dan preveč, kar znaša na leto 1440 goldinarjev. Pri kruhu in vinu plača dežela preveč 1500 gld., kar je dokazano pri izdrževanju inventara preveč 1500 gld. Gospóda moja, računite skupaj te svote, katere znašajo 4400 gld. in razvideli bode, koliko bode dežela pridobila pri lastni režiji samo pri treh rubrikah. (Odobranje — Beifall.)

Razvidno je torej, da se dá mnogo prihraniti, in da je pa največji dobiček zaznamovati v psihijatričnem obziru in pri odpravi dvojnega gospodarstva.

Od več strani, se je tudi v odseku reklo, da je administracija takega podvzetja in kontrola za račune jako težavna. Gospóda moja, saj se tudi v družih blaznicah ravno tako godi: v Gradci ima vodstvo ondotne bolnišnice in ravno tako v Celovci na svoji strani

ekonoma, kateri nakupi in zaračuni ves potrebni material, on pa direktor sta odgovorna deželnemu odboru ter morata se podvreči vsaki kontroli.

Pri nas je pa to veliko ložje izpeljati kakor v Gradci ali Celovci, ker se pri nas v blaznici na Studenci, katere še ni popolnoma dozidana, število blaznih ne menja, vsak dan je enako 100 bolnikov in zaradi tega se tudi skoro nič ne spreminja jedilni list. Vsak dan se lahko izračuni, koliko bomo potrebovali tega materijala in koliko onega, in dá se do zadnjega solda izračunati, koliko bo stal jedilni list vsak dan v tednu, mesecu in letu.

Mislím torej, da sem dokazal in če bode treba, bodem dokazal tudi še v drugem letu, da je le po lastni režiji mogoče dospeti do tega, kar namerava manjšina, namreč prihraniti pri vseh potrebsčinah izdatne svote, ne pa tako, kakor večina namerava, samo pri nekaterih stvareh, pri katerih je tudi najemnik privolil nekoliko olajšave. Mi le želimo, da bi se usmiljene sestre zató, kar so do sedaj, namreč nadstrežajke, honorirale, kakor se to zgodi v Gradci in družih blaznicah; dobivajo namreč vsako leto 82 gld., hrano in stanovanje. Ali red kot celota nima nič opraviti z režijo, on ne ukazuje in on tudi ne najemlje osobja, kar ga je v blaznici.

Jaz hitim h koncu. Manjšina ostala bode tudi drugo leto, če bo prišlo zopet to vprašanje pred visoko hišo na istem stališči, kakor letos. Kadar bode drugo leto slišali od deželnega odbora, da je bil najemnik pripravljen, odjenjati v tej ali oni rubriki, nam to nikakor ne bode zadostovalo, ker bodejo ostale pri starem vse napačnosti, vsi nasledki dvojnega gospodarstva in vse ovire v psihijatričnem oziru. Zaradi tega tudi manjšina drugo leto ne bode mogla odjenjati od svoje terjatve, in zopet bode prišla z utemeljenimi dokazi, tako dolgo, da Vas bode od vsestranske koristi našega predloga prepričala. Ali še bolj Vas bodo prepričali od leta do leta silno rastoči stroški za oskrbovanje blaznih. (Dobroklieci na levi — Bravo! und einmál.)

Ako pa hočete naši revni in z bremeni obloženi deželi res dobro, ako hočete zboljšati stanje bolnikov in pripomagati, da se tudi v psihijatričnem oziru hitreje pride do cilja, bodeite pritrdili predlogom manjšine. (Živahno odobranje — Lebhafter Beifall.)

Poslanec Kersnik:

Spominam se še prav živo, kako se je z vsestranskim odobravanjem lani pozdravljaj predlog našnjega gosp. poročevalca manjšine. Akoravno g. predlagatelj ni še prišel s takó pozitivnimi številkami, je vender v nami zavladal nek notranji čut, da na Studenci ni vse tako, kakor bi bilo želeli gledé deželne koristi. Zato sem tudi s tem večjim veseljem temeljito in obsirno poročilo bral, katero nam je podal deželni odbor, katero, kakor se meni vidi, razločno govori vsakemu, kdor hoče slišati in jasno kaže vsakemu, kdor ne zapira svojih oči, kje je prava škoda in kje je pomoči zoper to iskati. Jaz se ne morem dosti načuditi, da odsek ni mogel tega uvideti, nego da je letos zopet prišel do

odlasajočega sklepa. Jaz ne bom dotičnih števil pretrsoval, ker se bo morebiti za to oglasil kak drug strokovnjak ali to moram reči, da je saj meni predloženo poročilo do dobrega prepričalo, da prevzete lastne režije na Studenci ne bode nikakor v škodo naši deželi, ampak le v veliko korist. In ko bi v meni to podano poročilo tega prepričanja ne vzbudilo, bi to storila še dva dogodjaja, katera je že g. poročevalec primerno ocenjal: 1.) predlog, s katerim kongregacija usmiljenih sester sama ponuja manji strošek gledé hrane in oskrbovanja blaznih in že iz te same vloge je razvidno, da je bil v lanskem zasedanji storjen sklep opravičen, ker bi sicer zastoj iskali v ekshibitnem protokolu deželnega odbora jednake vloge, 2.) pa čudni pamflet, kateri je bil nam vsem poslan in katerega je poročevalec manjine primerno označil in katerega tudi jaz ne morem gledé oblike njegove drugače imenovati, nego proizvod neke nedostojne ideje.

Gospôda moja, jaz mislim, kdor se s takim delom in s takimi, deloma dragimi sredstvi brani, je vender videti, da se bojuje za zmago, katera mu več donasa.

Jaz bom torej glasoval za predlog manjine. Pobleščen sem pa tudi v imenu gospodov, kateri mislijo, v istem smislu oddati svoje glasove, da pojasnim to še z drugega stališča.

Skušalo se je namreč, kakor je tudi povedano bilo v odseku, javno in skrito naglašati ta predlog manjine kot vdarec, napêrjen direktno le proti usmiljenim sestram. Temu nasproti moram odločno protestirati. Vem, da jih je nekoliko med nami, katerim je prilika bila, osobno skusiti krasne in blage lastnosti tega reda. Kdor tega ne vé, naj povpraša, povsod, v vsaki palači in koči mu bode donela hvaležnost in priznanje o požrtvovalnosti reda usmiljenih sester. Zato ne moremo dopustiti predbacivanja, da mi morda iz animozitete uravnavamo svoje glasovanje. Po našem mnenji gre tukaj za deželno korist in kadar stoji ta korist v prvi vrsti, ne smemo gledati niti na desno, niti na levo, ni na frak ni na talár. Če letos tega predloga ne bote sprejeli, prišel bo drugo leto zopet na vrsto; pa čemu toliko brezvspešnega dela? Sprejmite predlog manjine in bodite preverjeni, da bo to naši deželi v korist. (Pohvala na levi — Beifall links.)

Abgeordneter Baron Apfaltrern:

Ich bitte ums Wort!

Ich habe mich in früheren Jahren ziemlich eingehend mit den Angelegenheiten unserer Wohlthätigkeitsanstalten befaßt, und namentlich in einem Zweige derselben, welcher die allerärmsten Kranken betrifft, nämlich die Irren, und habe dabei die Gelegenheit gehabt, die Verträge, welche sich nach und nach herausgebildet haben mit den Schwestern der christlichen Liebe einzusehen und habe mich überzeugt, daß selbe in einer Weise abgefaßt sind, daß Uebelstände, welche in der Führung ihrer Regie und ihrer Krankenpflege einreißen oder sonst sich fühlbar machen, daß die Uebelstände bei gehöriger Behandlung der Sache unschwer behoben werden können. Wenn daher der Antrag, welcher uns vorliegt und seitens der Minorität des Ausschusses

dahin geht, den Vertrag ohne weiteres zu kündigen und nur mit den Schwestern der christlichen Liebe dahin in Verhandlung zu treten, daß sie die Oberaufsicht der Krankenpflege führen mögen, von der Idee ausgeht, daß diesen verschiedenen Uebelständen nur durch die beantragte Kündigung für immer begegnet werden könne, so glaube ich, würde dieser Vorgang so ziemlich mit dem gewöhnlichen Ausdrucke zu bezeichnen sein, den man öfter hört, das Kind mit dem Bade verschütten.

Ich bin vollkommen überzeugt, daß sich diese Uebelstände auf Grundlage der schon jetzt bestehenden Vertragsbestimmungen vollkommen hintanhalten lassen. Wenn übrigens dem Landesauschusse der gegenwärtige Vertrag die nöthige Garantie nicht bietet, um ihm in dieser Hinsicht vollkommen kräftige Hand zu sichern, so ist eben die in den Anträgen der Majorität in Aussicht genommene Unterhandlung mit dem Schwesterorden die Gelegenheit, um etwaige weitere Garantien sich zu verschaffen.

Ich habe mit großer Befriedigung von dem Herrn Vorredner das Lob des Schwesterordens inbetreff der Krankenpflege und sonstigen Gebarung in unseren Wohlthätigkeitsanstalten gehört, und mich in gleichem Sinne schon im Ausschusse bei den Berathungen der Vorlage dahin ausgesprochen, daß ich bei mannigfachen Gelegenheiten, welche ich hatte, zur Ueberzeugung gekommen bin, daß unsere Krankenpflege unbedingt nicht, aber auch unsere Regie nicht leicht in besseren Händen ruhen könnte, als in der Hand des Ordens, welcher sie besorgt. Ich bin auch vollkommen überzeugt, daß dies nicht allein Wirkung ihrer besonderen Begabung für diesen Zweck, sondern es ist Wirkung des Berufes, welcher diese Frauen dahinführt, die äußerst schwere, oft drückende Pflege auf sich zu nehmen, welche sie in unseren Wohlthätigkeitsanstalten, und nicht bloß hier, sondern in der ganzen civilisirten Welt, unter den schwierigsten Verhältnissen, unter den größten Opfern der Selbstverleugnung in wahrhaft erhebender Weise ausüben. Ich verweise in dieser Hinsicht nur auf Frankreich, welches in neuester Zeit unter der Republik gewiß geistlichen Orden nicht sehr hold ist, und doch sind diese der Krankenpflege sich widmenden Orden nirgends so hoch geachtet als eben in Frankreich. Ich habe in neuester Zeit bei einem Gliede meiner Familie die Thätigkeit einer solchen Frau gesehen. Es ist ganz beispiellos, wie diese Frau edel und schön gewirkt hat, und bin da in der persönlichen Lage, demjenigen zu widersprechen, was der Herr Berichterstatter der Minorität gesagt hat, daß die Frauen nicht geeignet sind, wenn bei den zu pflegenden Kranken gewisse Blößen hervortreten müssen. Es war eine sehr würdige und nicht gar alte Person, und es waren solche Hantirungen unbedingt nöthig.

Da schien es mir, als betrachte die Pflegerin ihren Pflegling nicht als eine Person, sondern als einen Gegenstand, an dem sie ihre Dienstleistungen mit größter Genauigkeit unter strengster Controle des Arztes vollführte. Aber auch in Laibach habe ich mich erkundigt, ob es anders der Fall ist, aber ich habe vor Jahren schon in dieser Hinsicht unbedingtes Lob sprechen gehört. Meine Herren, ich würde dem Urtheile des Herrn Primarius dieser Abtheilung mein Urtheil unterordnen, wenn ich gewisse positive Thatsachen vor Augen hätte, von denen ich annehmen muß, daß denselben durch die Macht des Landesauschusses an

der Hand des Vertrages nicht gesteuert werden könnte. Das ist nicht der Fall, ich sehe das nicht, und selbst, wenn dem so wäre, so würde ich nur darauf antragen, daß durch eine Aenderung des Vertrages das Mittel dazu geschaffen werde; aber die Regie und Pflege aus den Händen, in welchen sie jetzt ruht, in andere Hände legen, dem könnte ich nur unter einer Bedingung zustimmen, daß eine gewisse stationäre immer gleichbleibende Persönlichkeit gegeben wäre, welcher man diese Aufgaben in die Hand legen kann, und diese müßte ich kennen und überzeugt sein, sie werde es besser besorgen als die Klosterfrauen. Aber dies ist meines Wissens nicht der Fall, und wenn Sie, meine Herren, etwa meinen, daß die Regie in den Händen eines Arztes besser ruht, so ist das, glaube ich, eine viel weitergehende Voraussetzung, als diejenige, welche der Herr Berichterstatter der Minorität als eine verwerfliche auszusprechen geglaubt hat in dem Sinne, daß Pflege und Regiebesorgung in einer Hand nicht gut geheißen können. Ich sage aber, ärztliche Behandlung und Regiebesorgung in einer Hand, ist ein Ding der Unmöglichkeit (Klici na desni — Rufe rechts: «Sehr richtig!») oder führt zu Konsequenzen, von denen wir uns vielleicht nicht sogleich, aber in mehreren Jahren mit Bedauern abwenden würden. (Klici na desni — Rufe rechts: «Ganz richtig!»)

Ich würde daher nur unter der Bedingung, daß eben eine gewisse Persönlichkeit mit vollkommen vertrauenerweckender Eigenschaft bekannt, und man ihrer gewissermaßen versichert wäre, nur unter der Bedingung könnte ich der Lösung des Vertrages zustimmen. Diese ist nicht gegeben, ich werde also in diesem Falle für den Antrag der Majorität nur in seinem ersten Alinea stimmen und deshalb zugleich bitten, daß bei der Abstimmung beide Alineas des Majoritätsantrages gesondert zur Abstimmung kommen. Denn nur unter der Voraussetzung, daß eine bestimmte Person da ist, der man die Regiebesorgung in die Hand geben kann, könnte ich der Lösung des Vertrages zustimmen. Das ist nicht der Fall, folglich bin ich nicht in der Lage, für das zweite Alinea des Antrages der Ausschussmajorität zuzustimmen. Ich kann nur wärmstens dem hohen Hause die Annahme des Majoritätsantrages im ersten Alinea empfehlen.

Poslanec dr. Poklukar:

Slavna zbornica!

Ker sem jaz tudi ud odseka, kateri je pretresoval ta za deželno gospodarstvo res važen predmet, stejem si v dolžnost, označiti svoje stališče v tem vprašanji in svoje mnenje v tej zadevi izreči. Prašanje, za katero gre tukaj, je gotovo zelo važno za naše deželno gospodarstvo. Rešitev tega vprašanja ni tako lahka, kakor si mislijo nekateri gospodje. Pač smo mi posamezni navajeni manja gospodarstva nadzorovati in vedeti, kako bi se bolji vspeh dosegel pri takih manjih gospodarstvih, vse drugače je pa gospodarstvo v tako velikem zavodu, kakor je blaznica na Studenci. Ako smo že lani dobili dragocene podatke in akoravno je moj čestiti sosed tudi letos v odsek prinesel take podatke, o katerih smo v več sejah vsako številko temeljito preiskovali, moram vendar reči, da vkljub vsemu prizadevanju tistega jasnega pogleda, kakeršnega, rad priznam, da ga ima častiti g. poročevalec manjine, nismo

mogli doseči. Prašanje je zelo zmešano, kar se tiče posameznih števil, še bolj nedognano pa, kar se tiče prihodnjega gospodarstva na Studenci. V občie moram izreči, da se v marsičem pridružim temu, kar je gosp. predgovornik v tej zadevi izrekel. Sicer moram vendar slavni zbornici naglašati eno stvar, katera se do sedaj ni poudarjala. Pogledajte si, gospôda, natanko predlog manjine in pogledajte predlog večine in v čem se razločita. Predlog manjine izreka in strogo terja, da se takoj izvrši odpoved in da se prevzame režija od usmiljenih sester v lastne roke, pa da se usmiljene sestre pridržé samo za postrežbo. In kaj pravi predlog večine? Predlog večine pravi, naj se ono dragoceno gradivo, katero nam je podal g. poročevalec manjine in ponudba usmiljenih sester sedaj, ko bo deželni odbor imel nekoliko več časa, nadrobno pretrese in naj se poizveda iz drugih dežel to vprašanje, da se vidi, ali so pomisleki v številkah opravičeni in ali nam je v prihodnje res pričakovati več, kakor danes. To se naj v poštev vzame in na podlagi tega naj se zahteva od usmiljenih sester, da se, kar je mogoče, cene znižajo v toliko, da jim bo mogoče shajati. Nasprotno, kar se tiče higijeničnih vprašanj, katera je naglašal gospod poročevalec manjine, naj se, v kolikor v sedanji pogodbi niso izrečno vpisana, ali pa v kolikor po mojem prepričanji bi ne bila sama po sebi razumljiva, naj se sprejmó v novo pogodbo in ako se to ne doseže, namreč bolji vspeh, kar se tiče stroškov, in tudi popolnoma dovoljen vspeh, kar se tiče pravice zdravnika gledé naročil, tedaj se dá pravica deželnemu odboru, naj to stori, kar predlaga predlog večine. Meni se dozdeva, ako primerjam ono, kar je naglašal gledé sposobnosti strežajskega osebja gosp. poročevalec manjine, z onim, kar je naglašal o tem drugi govornik in pa tudi tretji govornik, meni se zdi, ako se oziram, da nam res takó spretné osebe za postrežbo niso tako lahko na razpolaganje, da je potem predlog, katerega priporoča odsekova večina, bolj pripraven, da ono doseže, kar namerava doseči tudi predlog manjine.

To so le na kratko razlogi, kateri so mene napotili, da bom glasoval za predlog večine, to je moje stališče, na katerem stojim. Zagovarjam oba predloga večine, katera tudi priporočam slavni zbornici.

Poslanec dr. vitez Bleiweis:

Mislím, da mi ne bo treba dosti ugovarjati gosp. baronu Apfaltrernu, niti g. predgovorniku dr. Poklukarju, ker oba nista bila v stanu ovreči moje trditve, namreč, da je škodljivo, ako je strežajstvo in podvzetje režije in hrane v eni roki. To se je pripoznalo tudi v drugih deželah in ne vem, zakaj ravno Vi nočete nič vedeti o teh dokazih. Poglejte v sosednje dežele, kjer so poprej take zavode tudi imeli redovi v rokah, povsod postali so stroški od leta do leta večji, dokler niso deželni zbori to reč predružačili. V Gradci se je usmiljenim sestram tako plačevalo, kakor jaz predlagam, in tam so režijo tudi v lastne roke vzeli. Zastopstva po družih deželah se še ponasajo s tem. Tako je bivši deželni glavar Štajerski, Kaiserfeld, ko je deželni odbor slovo jemal od njega, celó rekel, da je največja

zasluga deželnega odbora in deželnega glavarja, da so povsod v svojih zavodih vpeljali lastne režije in s tem veliko tisoč goldinarjev prihranili na leto; kljub temu, »daß die Frequenz erhöhet und die Verpflegskosten mit Rücksicht auf die vermehrte Zahl der Verpflegstage wesentlich herabgesetzt werden konnten,« on se je torej s popolno pravico ponašal. In pri nas se vse čudi, da se name-rava po tem načinu prihraniti veliko tisoč na leto deželi. Letos imamo 40000 gld. postavljenih v pro-računu za oskrbovanje blaznih, ali Vam je to vse eno, ako se poročilo in predlog večine čisto nič ne ozira na te velikanske izdatke? Ali Vam je tudi vse eno, naj gre delo tako ali tako naprej, naj se plača toliko ali toliko za inventar, za kruh in za režijo? Tudi manjšini nihče ne more očitati, da bi bila kje nasprotovala zavodu usmiljenih sester, mi jim popolnoma priznavamo zasluge, mi smo le zmiraj rekli, da je postrežba in režija v eni roki škodljiva, ker se dostikrat križata. Pri tem jaz ostanem in nihče me ni nasprotnega prepričal.

Gospod baron Apfaltrern pripoveduje, da je videl usmiljeno sestro, katera je jako izvrstno stregla. Jaz ne vem, kje je on to videl, ali vendar mu rad verjamem, da je bila postrežba te osebe res izvrstna. Tudi jaz to priznavam pri telesno bolnih, ali vse drugače je to pri blaznih. Gospod baron Apfaltrern ni videl postrežbe redovnih strežajk pri blaznih in jaz bi mu lahko s fakti dokazal, da je pri blaznih postrežba jako pomanjkljiva. Tudi manjina ne misli, kar čez glavo predrugačiti to reč. Po predlogu manjine bi se še le 1. 1886. vpeljala lastna režija. Če deželni odbor v dveh letih ne bo imel dovolj časa, da nam ne bode razložil do zadnje pičice, kako bi se v lastni režiji administracija vršila, kako bi se vršilo zaručnanje, kako bi se za ta zavod nastavilo potrebno osebje, če za to ni 2 leti dovolj časa, potem se rajši ne lotimo prenarredbe, pa pustimo rajši vse pri starem, to bi se nekaterim gospodom najbolje dopadlo.

Jaz Vas še enkrat pozivljam, pritrđite predlogu manjšine, pa bode te deželi gotovo mnogo koristili.

Poročevalec Detela :

Slavni zbor!

Ker so gospodje predgovorniki, posebno gosp. dr. Poklukar, stališče večine odseka uže dokaj jasno razložili, bodem jaz le številke, na katere se opira gosp. dr. Bleiweis, pretresoval.

V poročilu manjšine se trdi, da se bode prihranilo deželi 5175 gld. na leto, ako se vpelje lastna režija na Studenci.

Gospoda moja, to je res lepa svota in kateri deželni poslanec, kateri domoljub bi ta dobiček ne privoščil deželi, oziroma deželnemu zakladu! Ali to, kar se v poročilu manjšine navaja, so le številke, o katerih se pač sme reči: »Die Botchaft hör' ich wohl, allein mir fehlt der Glaube«. Ta račun mora se na drobno pretresavati in videlo se bode, da stvar ni taka, kakor na papirji stoji. Prosil bi le gospode, da vzamejo svinčnik v roke in naj računajo, kako se reducira dobiček lastne režije, katerega je gosp. dr. Bleiweis zra-

čunil v znesku 5175 gld. Gospod poročevalec manjšine je postavil v račun 600 gld. kot donesek kmetije na Studenci pri lastnem gospodarstvu.

Res je, da se je v odseku pripoznalo, da letni dohodki posestva na Studenci, ki obsega 30 oralov, se smejo računati k večjemu na 600 gld., to je 20 gld. na oral. To so izvedenci, med njimi tudi gosp. poslanec Rudež, potrdili.

Ali dobička pri kmetiji ne bo 600 gld., kakor zna računati gosp. dr. Bleiweis, ker se mora od tega dohodka 573 gld. najemščine odšteti, katero plačujejo sedaj usmiljene sestre za to zemljišče, katere pa potem, če se kmetijstvo v lastno režijo prevzame, te najemščine ne bodo plačevale. Torej se mora od navedenega dobička 5175 gld. odšteti 573 gld., katere dobivamo zdaj kot najemščino za zemljišča, ostane tedaj še 4602 gld.

Poglavitni dobiček, katerega se nadeja pridobiti pri lastni režiji gosp. dr. Bleiweis, je ta, da se bodejo potlej opustile tako imenovane ekstraordinacije, kajti on trdi, da bodo znašale na leto manj 1200 gld.

Ekstraordinacije stanejo zdaj 1600 gld. na leto, če se lastna režija vpelje, bi stale po računu gosp. dr. Bleiweisa le 400 gld., torej bi se prihranilo 1200 gld.

Jaz le vprašam gosp. dr. Bleiweisa, ali so ekstraordinacije potrebne ali ne. Če so ekstraordinacije potrebne, se bodejo morale tudi naprej še ordinirati, in teh 1200 gld. se ne bode prihranilo; če pa niso potrebne, vprašam, zakaj se ni to uže sedaj prihranilo. Ker so ekstraordinacije le od zdravnika odvisne, se ne sme trditi, da bi se le prihranilo, če se lastna režija vpelje. Torej je treba odšteti teh 1200 gld. od gosp. dr. Bleiweisove svote, ostane torej le še 3200 gld. dobička! (Veselost — Heiterkeit.)

Pojdimo dalje.

Pri enkėti se je poudarjalo, da le računski diurnist ne bode zadostoval za Studenec, ako se vpelje lastna režija. Gospod profesor dr. Valenta se je na to vprašanje izrekel, da nikakor ne gré, da bi se tam le računski diurnist nastavil in da je treba ekonomu, za katerega bode znašal strošek, če se mu dá tudi prosto stanovanje in kurjava, najmanj 1000 gld., kolikor ima tudi v Celovci. Tam ima razun 1000 gld. prosto stanovanje in 50 gld. quinquenalne doklade. V računu gosp. dr. viteza Bleiweisa je pa le za diurnista 500 gld. vstavljenih, torej 500 gld. manj, kolikor bode strošek za ekonomu znašal. Tudi se more poudarjati, da zdravnik na Studenci ne bode posla pri lastni režiji zastonj opravljal. Sedaj je uže vložil prošnjo za zveksanje plače za 200 gld., če se pa lastna režija vpelje, se mu bode gotovo 200 gld. dovolilo, kajti deželni zbor nemore zahtevati, da bi zdravnik posel zastonj opravljal, katerega ni dolžan opravljeti.

In če se dalje računa, da bo treba pri lastni režiji za vožnjo tudi konja in hlapca, kar znaša zopet najmanj 300 gld. na leto, moramo tedaj vsega skupaj zopet 1000 gld. odšteti in račun gosp. dr. viteza Bleiweisa popraviti, tedaj ostane le še 2200 gld.; tedaj smo na ravno to svoto prišli, katero hočejo usmiljene sestre same jenjati. Navedene številke kažejo, da velikansk dobiček pri lastni režiji, kateri se stavi, kakor

zlati gradovi v zrak, je le na papirji, in da ni opustljivosti udov odsekovih, kateri so glasovali za predlog večine.

Gotovo je hvale vredno, če se zdravnik poteguje za svoje namene in za blazne, ali ozirati se moramo, da zdravniki tudi časih kaj pretirajo, kajti če bi bili poslušali zdravnike, bi imeli uže na Studenci velikanško blaznico za najmanj 300 blaznih in bi bili kacic 50 tisoč goldinarjev več na Studenci zazidali; torej mislim, da se mora v takih prašanjih ločiti zdravnik in deželni poslanec. Zdaj pa moram tudi nekoliko številke iz poročila deželnega odbora tukaj v slavnem zastopu pojasniti. Kajti tu se vidijo le visoki stroški za blaznico na Studenci. Gledé družih blaznic, kjer je lastna režija vpeljana, se pa navajajo le take številke, katere bi imele korist lastne režije dokazati. Tako trdim, da ni res, da bi veljala hrana 32 kr. na dan za enega blaznega na Studenci. Dokazano je od knjigovodstva, in iz poročil oskrbnitstva tukajšnje bólnice je popolnoma razvidno, da v teku zadnjih mesecev pride le okoli 30 krajcarjev za hrano za enega blaznega na dan in med temi so tudi ekstraordinacije, brez teh bi se lahko shajalo s 27 kr. Na podlagi g. dr. Bleiweisovega poročila se je v prilogi štev. 15 primerjevala cena, kakor se plačuje redu usmiljenih sester na Studenci in kakeršna je za ta jedila v Celovci pri lastni režiji.

Ko sem jaz to bral, sem strmel in mislil, da so se povrnili zopet oni srečni časi, ko je človek za staro «cvanckerco» cel dan dobro živel in nazadnje še nekaj drobiža prihranil. (Veselost — Heiterfeit.) Prosim, gospóda, poslušajte, kakšne cene imajo v Celovski blaznici. Za 100 oseb velja tam riževa juha le 94 kr.! Jaz sem premišljeval, kako je to mogoče, če bi riž na sami vodi kuhali, bi to ne bilo mogoče, kako pa se more za ta denar dajati mesna juha. V odseku smo popraševali, kako je to mogoče, in gospod dr. Bleiweis nam je stvar pojasnil, da je v tej ceni 94 kr. samo riž v poštev vzeti — mesena juha pa ne; — ker je v Celovci lastna režija — torej ni treba, da bi se mesena juha posebno zaračunila. Ali to ne gre, da bi se cene tako primerjevale, da se postavi za blaznico v Celovci cena 94 kr. za rižovo juho za 100 oseb — na Studenci pa 3 gld. 20 kr.

Gospóda! Mesena juha za 100 oseb velja na Studenci 2 gld. na dan, toliko in gotovo še več velja tudi v Celovci. Torej se mora razun 94 kr. za riž še 2 gl. za juho prišteti, in vidi se, da velja riževa juha za 100 oseb 2 gld. 94 kr., ne pa 94 kr., in če se računi še sol, kurjava in delo, pride tudi v Celovci vsega skupaj 3 gld. 20 kr. za 100 porcij riževe juhe.

Ravno tako je z ješprenovo in pšeno juho. Če kdo samo take številke sliši, kakor so se za Celovško blaznico navedle, bode rekel, kaj dela deželni odbor, da se na Studenci te neprilike ne odstranijo. Pa preiskati se mora in iti na dno dotične stvari, potem se vidi, koliko so resnične take številke.

V prilogi štev. 15. je na strani 11. izkaz, v katerem se stroški za blazne v Gradci, v Celovci in na Studenci primerjavajo. Skupni stroški za enega blaznega na dan so postavljeni na Studenci z 80 kr. Jaz se le čudim,

da gospod dr. Bleiweis, če je letno poročilo deželnega odbora čital, ni oporekal temu, kar stoji v tem poročilu. Na strani 105. se bere, da velja skupni strošek za enega blaznega na Studenci na dan 76⁶/₁₀ kr., torej ne 80 kr. Gospod dr. Bleiweis je letno poročilo deželnega odbora na znanje vzel, torej potrdil, da so skupni stroški za enega blaznega 76⁶/₁₀ na dan; — zakaj torej trdi, da znašajo 80 kr. Za blaznico v Celovci se navaja stroškov 63 kr. na dan za enega blaznega. Ali iz drugih poročil se razvidi, da tam zaračunajo za blaznega 75 kr. na dan; namreč tistim, kateri morejo plačevati, torej ni tako velik razloček med stroški na Studenci in v Celovci, da bi se tako hvalila lastna režija; posebno pa če pogledamo blaznico v Feldhofu pri Gradci, katero je gosp. dr. Bleiweis tako hvalil in še celo neko izjavo deželnega glavarja Kaiserfelda navèl. Tam se pač nima nič oponašati, ker je v tamošnji blaznici jako draga režija. Prvič ni res, da znaša strošek za osebo 85 kr. na dan, kakor dr. Bleiweis trdi, prosim, gospóda, v prilogi 15., stran 9. in 10., bote čitali: «Vsi stroški so znašali 191338 gld., ali pa 1 gld. 1 kr. na dan za enega bolnika.»

Če primerjamo stroške na Studenci, kjer imajo usmiljene sestre režijo — in kjer znašajo skupni stroški 76⁶/₁₀ kr. za enega blaznega na dan — in v Gradci, kjer je vpeljana lastna režija in ker so stroški za enega blaznega na dan 1 gld. 1 kr., — pač to ni noben dokaz, da bi se pri lastni režiji toliko prihranilo.

Sicer pa jaz nikakor nisem na tem stališči, da bi se lastna režija pod nobenimi pogoji vpeljati ne smela. Nasveti večine odseka so dosti jasni in dajejo deželnemu odboru pooblastilo, da sme eventualno tudi odpovedati dotično pogodbo z usmiljenimi sestrami.

Gospod dr. vitez Bleiweis oziral se je na neko pojasnilo, ali kakor on pravi, na neki pamflet; o katerem bi bilo pa boljše, da tukaj ne bil govoril, ker deželni zbor nima ž njim nič opraviti, in ker razun dr. Bleiweisa nobeden gospodov poslancev ni pri tem vdeležen. Ker dr. vitez Bleiweis trdi, da pozna tisto osebo, katera je tisto pojasnilo pisala, bi bilo bolje, da bi ž njo to stvar poravnal.

Toda, ker se je že to na dan spravilo, moram tudi nekoliko odgovoriti. Gospod dr. vitez Bleiweis pride v tej zadevi v neprijeten položaj, odvaljevati sumičenje, kakor da bi bil on osebno prizadet pri nasvetu zaradi lastne režije. To je naravna posledica tega, ker se on tukaj kot deželni poslanec za stvar poteguje, katera je z njegovo osebo kot zdravnik blaznice na Studenci v tesni zvezi. Kajti tega nobeden ne more tajiti, kdor bere dr. Bleiweisovo poročilo v tej zadevi do deželnega odbora. Če se lastna režija na Studenci tako upelje, kakor on nasvetuje, postane tam dr. Bleiweis fakičen vodja, če tudi vsaj zdaj ne zahteva tega naslova; fakično bode on vodja na Studenci. Danes se sicer govori, kako naj bi se ta režija na Studenci upeljala.

Gledé oskrbovanja lastne režije na Studenci ni drugega predloga, kakor dr. Bleiweisov, ki se nahaja v njegovem poročilu do deželnega odbora.

Da bodo gospodje, katerim ta stvar ni še jasna, ta predlog poznali, bodem prečital, kaj dr. Bleiweis deželnemu odboru v tem poročilu piše:

«Vor allem müssen wir da betonen, daß es eines complicirten Apparates nicht bedarf, daß die Bedingungen für das Gedeihen der eigenen Regie vielmehr darin gelegen sind, daß die Oberleitung in ärztlichen Händen sich befindet . . . . .

Wir setzen oben an, daß alle Agenden, die vom Pächter der Irrenanstalt Studenz besorgt werden, in den Wirkungskreis der Aerzte, die für das Gedeihen der Gesamtregie dem hohen Landesauschusse verantwortlich sind, fallen, alle übrigen Functionen aber, die bis zur Einführung der eigenen Regie von der Verwaltung der Landeswohlthätigkeitsanstalten geübt werden, auch fernerhin von derselben besorgt werden.» Torej izrekoma je izrečeno, da bode v rokah imel lastno režijo zdravnik. Jaz mislim, da so gospodje odsekov večine, posebno gosp. dr. Poklukar, zadostno povdarjali, da to pač ne gre. Gospod dr. vitez Bleiweis je omenjal, da strežba in podvzetsvo režije, kakor imajo zdaj usmiljene sestre, se ne strinja, jaz pa trdim, da zdravništvo in oskrbnistvo se še veliko menj strinja v eni in isti osobi (pritrdjevanje — Zustimmung), kajti zdravnik je tukaj zato, da zdravi in da kontrolira strežbo in hrano, on pa ni za to, da oskrbuje režijo. O tem se je pri dotični enkéti odločno izrekel gosp. profesor dr. Valenta in povdarjal, da bo moral biti nastavljen poseben ekonom ali oskrbnik, če se lastna režija na Studenci vpelje, in ne diurnist, kakor je gosp. dr. Bleiweis predlagal.

Gospod poročevalec dr. vitez Bleiweis je pa tudi povdarjal, da bi bilo v zdravstvenem oziru jako koristno, ako se vpelje lastna režija, ker bi se blazni pri kmečkem delu rabili in bi to dobro vplivalo na njih zdravje.

Jaz mislim, da se to dá doseči tudi brez lastne režije; če je dosti dela pri tamošnji kmetiji, se bodejo usmiljene sestre rade posluževale blaznih, ker se plačuje blaznim pri delu le po 2 kr. za uro, pride to na dan tako malo, da bi vsak kmetovalec zadovoljen bil, če dobí po takó nizki ceni delavce. Se vé da se ne morejo rabiti pri vsakem delu blazni, kakor je naglašal gosp. vitez Bleiweis, ker je trdil, da se smejo tudi rabiti v kuhinji in v hlevih, temu so oporekali vsi udje odseka, kateri so v kmetiji zvedeni, ker ni misliti, da bi se v hlevih za oskrbovanje živine rabili blazni; nobeden pameten gospodar ne bo blaznemu živine zaupal.

Ali koliko se morejo rabiti pri kmetiji, to se lahko doseže in v pogodbi zahteva od usmiljenih sester.

Jaz se v daljne nadrobneje razprave ne bodem spuščal, kajti materijala je toliko, da bi trebalo morebiti 3 ure, če bi hotel vse na tanko razložiti. Torej naj to zadostuje, kar sem navel in gotovo je, dokazano ni, kar gospod Bleiweis trdi, in nihče ne more reči, vse je popolnoma jasno. To je bil vzrok, da je večina odsekova nasvetovala, da se ta stvar izroči deželnemu odboru.

Prav kratko opazko bi pa še častitemu prijatelju gosp. poslancu Kersniku naredil. On pravi, da to, ker so se usmiljene sestre izjavile, da bi zanaprej nekoliko cenejše prevzele režijo, je dokaz, kako visok dobiček so do zdaj imele. Jaz moram reči, da to ni noben dokaz za tako trditev. — Mora se prevdarjati, da usmiljene sestre hočejo največ jenjati: pri kruhu, nekoliko pri vinu itd. Jaz mislim, da gosp. poslancu Kersniku kot veleposestniku je dobro znano, in sicer neljubo znano, kako nizko ceno ima sedaj žito. Ravno letos smo dospeli do takó nizke cene žita, posebno pšenice, kakor že davno ne; mernik pšenice velja zdaj na primer 2 gld. Iz tega je razvidno, zakaj usmiljene sestre zdaj jenjujejo pri kruhu, iz tega se pa ne more dokazati, da so prej, ko je bilo žito dražje, preveč dobička imele. Čudno se meni zdi, da ni gospod dr. Bleiweis in nobeden gospod odsekov manjšine omenil, kako je sedaj drago meso in po kakšni ceni se usmiljenim sestram plačuje. — Vsi bi se čudili, če bi poznali dotično tarifo.

Jaz le rečem, če prevzamemo v blaznici na Studenci lastno režijo, bodemo pri mesu kacic 30% več plačevali kakor do sedaj; če kdo tega ne verjame, se lahko prepriča iz številklj dotične tarife, po kateri se zdaj usmiljenim sestram plačujejo mesna jedila. Jaz ne bom dalje o tem govoril, ker vem, da tistih gospodov, kateri hočejo na vsak način, da naj se pogodba z usmiljenimi sestrami razruši, itak ne bodem prepričal; tisti gospodje pa, katerim je tudi korist in blagor dežele pri srci in kateri hočejo v tem slučaju previdno in ne v en dan postopati (ugovori na levi in dobroklici — Widerspruch links und Bravo-Rufe), se bodejo pač lahko strinjali z nasveti večine odseka. (Živahno odobravanje — Lebhafter Beifall.)

Poslanec dr. vitez Bleiweis Trsteniški:

Prosim besede k faktičnemu popravku.

Gospod poročevalec je trdil, da so moji računski pretirani. Jaz pa pravim, da on niti enega računa ni mogel zavreči. On trdi, da imamo mi 27 kr. oskrbovalnine, tukaj pa imam izkaz računovodstva, v katerem stoji, da imamo po 32 kr. oskrbovalnine. Potem je on meni očital, da sem jaz dohodek iz gospodarstva nastavil na 1100 fiorintov, kar pa ni res, ker je v poročilu manjšine le nastavljenih 600 fior. Jaz mislim, da, če se že hoče kaj trditi, se mora vendar ozirati na to, kar stoji tiskano v poročilu.

Na drugi strani pa trdi, da nikakor ni vspeh v Celovci tak, kakor sem jaz trdil, nego da v Celovci ima oskrbnik 1000 gld. (poslanec Detela — Abgeordneter Detela: Prosim!), potem pravi, da pri nas ni tako draga oskrbovalnina, kakor na Štajerskem. V mojem poročilu je izrečeno, zakaj je oskrbovalnina v Štajerski blaznici bolj draga, in če sem rekel, da se je deželni glavar Kaiserfeld ponašal, da so po vpeljavi lastne režije imeli velik dobiček, velja to za Graško bolnišnico, ne pa za blaznico. Tudi je gospod poročevalec trdil, da ni mogoče, da bi se za 93 soldov pripravilo sto porcijon

riževe juhe, a jest pravim, da je to istina, ker se pri lastni režiji ne zaračuni juha, kar se pa mora plačati še posebno najemniku.

Kar se pa njegove trditve tiče, da bomo morali še povrh plačevati pri mesu, če bi imeli lastno režijo, gospôda, moram le opozoriti na nekaj: ko se je sklenila pogodba z redom, bila je cena žita nizka, ko je pa poskočila cena, so precej sestre prosile, da se kontrakt spremeni, kar se je tudi zgodilo. Ravno tako bi bil tudi zdaj red zahteval prenarodbo, ako bi imel zgubo pri mesu. Sicer sem pa še v stanu dokazati, da ni tako, kar se trdi. Uže v enkêti je oskrbnik prisilne delavnice dokazal, da se zamore pripraviti iz enega kilograma sirovega mesá 5 porcij kuhanega mesá in 5 porcij juhe. Za 5 porcij mesá in juhe pa plača dežela red 48 soldov. One nakupujejo kilogram mesa pri mesarju v Marija Devici v Polji za 44 ali 45 soldov, torej imajo tudi pri mesu nekoliko dobička.

Deželni glavar:

Jaz bi le opozoril gospoda poslanca na to, da si je vzel besedo za faktično opazko; to pa ni več faktična opazka.

Poslanec dr. vitez Bleiweis Trsteniški:

Jaz se moram le čuditi, da gospod poročevalec večine konečno ni izračunil zgube, katero bi imel red pri režiji in hrani, rečem pa, da gospod poročevalec v tej zadevi ni zastopal interes dežele, pač pa v obili meri interes najemnika.

Poročevalec Detela:

Jaz se le čudim (klici — Rufe: Faktično! Konec!), da, gospôda! jaz bom le na faktični popravek gosp. dr. Bleiweisa odgovoril, ker lahko vse dokazem, kar sem jaz trdil.

Zaradi tistih 600 gld. dohodkov pri kmetiji na Studenci, konstatiram, da to ni pravilno, da gosp. dr. Bleiweis ta dohodek dvakrat zaračuna, ker bomo najemščine 573 gld., katero nam zdaj usmiljene sestre za kmetijo na leto plačujejo, zgubili, če mi kmetijo v lastno režijo prevzamemo, torej se ta najemščina v znesku 573 gld. mora odšteti od dobička, kakor sem jaz trdil. — To je odgovor na prvo opazko.

Drugič trdi gosp. dr. vitez Bleiweis, da v Celovci ima oskrbnik le 600 gld. plače. Jaz imam za dokaz svoje trditve, da ima ondotni oskrbnik 1000 gld. letne plače pismo, katero je zdravnik Celovške blaznice gospodu dr. Bleiweisu pisal. To pismo, katero gosp. dr. Bleiweis dobro pozna, sem našel v aktih, katere je on deželnemu odboru predložil.

Jaz bodem iz tega pisma le čital, kar to stvar zadeva (bere — šteš):

«Der Verwalter ist definitiv bestellt mit einem Jahresgehalt von 1000 fl. und einer Quinquennalzulage von 50 fl. Der Diurnist hat freie Station und 16 fl. monatlich».

Mislím, da je gosp. dr. vitez Bleiweis to pismo tudi bral, katero je nanj adresirano, kako more tedaj trditi, da ima oskrbnik Celovške blaznice le 600 gld.?

Ali je to morda faktičen popravek, če on kaj takega navaja! (Veselosť — Heiterkeit. Klici — Rufe: Konec!) Ne! Jaz si ne pustim očitati, da napačne številke navajam. Ostanem tudi pri tem, da pride na dan za hrano jednega blaznega na Studenci 27 kr., ako se ekstraordinacije odštejejo. V gosp. dr. Bleiweisovem poročilu se pa tudi ekstraordinacije vračunajo in zaradi tega je razložek pri teh številkah. Torej prosim, da se meni ne očita, da tudi jaz z napačnimi številkami računam.

Kar se pa zadnje opazke gosp. dr. Bleiweisa tiče, da bi bil jaz tukaj govoril kakor zastopnik usmiljenih sester, moram to odločno zavrniti. Jaz sem tukaj govoril kot zastopnik Kranjske dežele, kateri sem zmirom zvesto služil.

Deželni glavar:

Glasovali bodemo sedaj, če bo poročilo večine ali poročilo manjšine sprejeto za podlago specialne debate. Prosim one gospode, kateri so za to, da se poročilo manjšine vzame za podlago v specialni debati, da se blagovolijo vzdigniti. (Zgodi se — Geschieht.)

Dreißig Herren sind anwesend, dafür haben neun gestimmt.

Tedaj preidemo na podlagi poročila večine v specialno debato.

(Niče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Wir haben nur einen Antrag und über diesen werden wir auf Wunsch des Herrn Baron Apfaltrern getrennt, zunächst über das erste Alinea und dann über das zweite, abstimmen.

(Obe alineji predloga večine obveljate — Beide Alinea des Antrages der Majorität werden angenommen.)

6.) Ustna poročila finančnega odseka o prošnji:

a) občine Britof, da bi se hiralniški stroški v znesku 130 gld. 50 kr. za Uršo Šober prevzeli na deželni zaklad;

b) občine Dol, da bi se hiralniški stroški v znesku 128 gld. 10 kr. za Marijo Pezdin prevzeli na deželni zaklad.

6.) Mündliche Berichte des Finanzausschusses über die Petitionen:

a) der Gemeinde Britof um Uebernahme der Siedenhäuser-Verpflegskosten per 130 fl. 50 kr. für Ursula Sober auf den Landesfond;

b) der Gemeinde Lustthal um Uebernahme der Siedenhäuser-Verpflegskosten per 128 fl. 10 kr. für Maria Pezdin auf den Landesfond.

(Predsedništvo prevzame deželnega glavarja namestnik Grasselli — Den Vorsitz übernimmt der Landeshauptmann-Stellvertreter Grasselli.)

Poročevalec Murnik:

Slavni zbor!

Finančnemu odseku sta se oddali dne 16. in 19ga septembra dve prošnji, zadevajoči podporo, katere prosijo občini za stroške, ki jih imate plačati za svoje hirajoče.

Ker je slavni deželni zbor lansko leto vsled sklepa slavnega deželnega zbora, kateri je bil z Najvišjo odločbo z dne 26. decembra 1882. potrjen, sklenil statut deželnih ustanov za hirajoče na Kranjskem, bi bilo na podlagi tega deželnemu odboru nemogoče, onim občinam pomagati, katere prosijo za podporo, da bi laglje plačale stroške za hirajoče, kateri mnogokrat znašajo več ko sto goldinarjev.

Finančni odsek je bil mnenja, da bi bilo prav, tudi na občine ozir jemati in jim, kadar je potreba dokazana in kadar so uzroki utemeljeni, dati nekoliko podpore iz deželnega zaklada, oziroma iz tistega zaklada, kateri se bode iz interkalarov nabral. K temu mnenju je prišel finančni odsek, ker je zadobil prepričanje, da so časih v resnici občine, katere imajo mnogo stroškov za hiralce plačevati, v toliki meri podpore vredne, kakor hiralci sami, in zaradi tega predlaga odstavek k § 7. v lanskem letu sklenenega statuta o deželnih ustanovah za hirajoče, kateri bi se glasil takó-le: «Le iz posebno tehtnih uzrokov sme se iz teh prihranil dati podpora občinam v olajšavo njihovih stroškov za hirajoče — Nur aus besonders wichtigen Gründen kann aus diesen Intercalarien eine Unterstützung an Gemeinden zur Erleichterung ihrer Auslagen für Siedle gewährt werden». Ker je prav za prav to samostalen predlog, ki bi se moral še le dalje utemeljevati in pozneje v obravnavo priti v eni prihodnjih sej, bi z ozirom na kratek čas slavni zbor prosil, da bi danes sklenil, da se precej obravnava ta predlog.

Deželnega glavarja namestnik Grasselli:

Ako ni ugovora zoper ta nasvet (nihče se ne oglasi — niemand meldet sich), prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Murnik:

Ker sem v svojem kratkem utemeljevanji vse uzroke povedal, kateri za ta predlog govoré, bi prosil, da bi se precej generalna debata otvorila.

Deželnega glavarja namestnik Grasselli:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Prosim one gospode, kateri se strinjajo z nasvetom gospoda poročevalca, naj blagovolijo se vzdigniti.

(Obvelja — Angenommen.)

Poročevalec Murnik:

K prošnjama, kateri sem prej omenil, pa predlagam, slavni deželni zbor naj sklene: Te dve prošnji izročite se deželnemu odboru v rešitev.

(Obvelja — Angenommen.)

7.) Priloga 60. — Poročilo upravnega odseka o § 3., marg. št. 19—22 letnega poročila.

7.) Beilage 60. — Bericht des Verwaltungsausschusses über den § 3, Marg. Nr. 19—22 des Rechenschaftsberichtes.

Poročevalec dr. Poklukar:

Slavni zbor!

Ker ne dvomim, da so vsi gospodje § 3., marg. šte. 19. do 22., natanko prebrali, ne bom na novo prebiral tega poročila, ampak omenjam le, da ta del poročila zadeva Ljubljansko močvirje, in to kar se je v minulem letu v močvirskem odboru godilo in kar se je delovalo, in da je na drobno izkazano premoženje tega zaklada in da je izkazano, koliko se je potrosilo.

Gledé tega predlaga upravni odsek, naj se poročilo o dotičnih točkah sprejme na znanje. Nadalje pa se sklicujem na kratko poročilo v prilogi 60., v katerem so omenjene one pomanjkljivosti sedaj obstoječe postave, katere se ozirajo v prvi vrsti na sedanji neposredni upliv deželnega odbora, oziroma deželnega zbora v močvirskem odboru, in katere se nadalje ozirajo na ozemlje močvirsko, kakor je v dodatku k dotični postavi od leta 1877. na drobno popisano, in dalje katere zadevajo skupine pri volitvah in konečno sklepčnost in polajšave pri obravnava močvirskega odbora.

Upravni odsek na ti podlagi predlaga:

«Slavni deželni zbor naj sklene:

1. Letno poročilo § 3., marg. šte. 19 do 22, vzame se na znanje.

2. Deželnemu odboru se nalaga, deželnemu zboru predložiti v prihodnjem zasedanji nov načrt močvirske postave, pri katerem se bode ozirati na predstoječe opazke.»

Deželnega glavarja namestnik Grasselli:

Otvaram generalno debato.

Abgeordneter Deskmann:

Höher Landtag!

Seit dem Bestande des Morastculturgegesetzes ist es das erstemal, daß bei Erledigung des Rechenschaftsberichtes auf gewisse Unzufömmlichkeiten desselben aufmerksam gemacht und der Antrag auf Abänderung des Gesetzes gestellt wird. Der Verwaltungsausschuss beauftragt diesfalls den Landesauschuss zur Einbringung eines neuen abgeänderten Morastculturgegesetzes, in welchem besonders auf folgende Punkte Rücksicht genommen werden soll. Auf eine

größere Einflussnahme des Landesauschusses bezüglich der Mitglieder, die von ihm in den Ausschuss entsendet werden, dann auf eine Abänderung des Ausweises über die in das Morastgebiet fallenden Parcellen, weiters auf eine entsprechende Gruppierung der Gemeinden, welche ihre Vertreter in diesen Ausschuss wählen, und schließlich auf nähere Präcisirungen in den Bestimmungen der Geschäftsordnung bei den Berathungen des Morastculturausschusses.

Was den ersten Punkt, nämlich die größere Einflussnahme des Landesauschusses anbelangt, so haben die bisherigen Erfahrungen gezeigt, daß der Einfluss des Landesauschusses auf diese Körperschaft ein zu geringer ist; ich meine nämlich den directen Einfluss, welchen derselbe durch seine Abgeordneten bei den betreffenden Berathungen auszuüben hat. Zwar nimmt ein Landesauschussbeisitzer in der Regel an den betreffenden Berathungen auch Theil, allein er hat in demselben keine Stimme. Der Landesauschuss hat bisher bei der Wahl des einen Mitgliedes, welche ihm zusteht, stets auf Männer Rücksicht genommen, die tüchtige Techniker sind und mit der Frage der Morastcultur sich befaßt haben. Es ist zu bedauern, daß die Landbevölkerung so kurzichtig ist, und in der wichtigen Angelegenheit der Morastcultur auf gebildete Männer, namentlich auf solche, welche Techniker und überhaupt mit wissenschaftlicher Vorbildung ausgerüstet sind, bisher fast gar keine Rücksicht genommen hat. Ich begrüße daher mit Freuden den Antrag des Verwaltungsausschusses, daß dem Landesauschusse Gelegenheit geboten wird, durch Entsendung einer größeren Anzahl von Mitgliedern in den Morastculturausschuss auf die wichtigen Aufgaben desselben einen fördernden Einfluss zu nehmen.

Was den zweiten Punkt anbelangt, so gab es vielfache Controversen über einzelne in das Morast-Culturgebiet einzureihende Flächen und Seitenthäler, und es wird diesfalls dem Landesauschusse eine schwierige Aufgabe zugemuthet. Allein jedenfalls erheischt der bisherige Ausweis eine sehr sorgfältige Ueberprüfung, indem durch die Bodhagstjischen Pläne, in denen für die einzelnen Riede auch ihre Höhenlage genau angegeben ist, ein neues Material geliefert worden ist zur sorgfältigen Ueberprüfung und genauen Revision der bisherigen Parcellenausweise des Morast-Culturgebietes.

Was den dritten Punkt anbelangt, so stimme ich ebenfalls dem Verwaltungsausschusse bei, daß es besser sein wird, bei den wählenden Landgemeinden die Wahlkörper in mehrere kleine Abtheilungen zu zertheilen. Dermalen bestehen folgende Wahlbezirke, wenn ich nicht irre, Brumndorf, Franzdorf, Oberlaidach und Brezoviz.

Es ist da namentlich der Umfang des Wahlbezirkes von Brumndorf offenbar zu ausgedehnt, sogar die Besitzer aus Orle sind dort einbezogen. Die meisten Wahlberechtigten vergessen, wenn die Wahl ausgeschrieben ist, ihr Wahlrecht auszuüben, es ist schon öfters vorgekommen, daß ein Agitator, der es versteht, die Bauern für sich auszubenten, im betreffenden Wahlorte für sich Propaganda macht, es erscheinen sechs oder sieben ihm ergebene Wähler, und derselbe erscheint dann als gewählt, obschon ganz gewiß, wenn eine Vertheilung der Wahlbezirke nach kleineren Gemeinden bestünde, ersprechendere und bessere Wahlen zustande kämen, als dies jetzt der Fall ist.

Was den vierten Punkt anbelangt, so beabsichtigt derselbe eine genau präcisirte Geschäftsordnung für den Morastculturausschuss. In dem Morastculturgebiet wird diesfalls der Morastculturausschuss auf die Bestimmungen der Gemeinde-Ordnung verwiesen. Es mochten bei diesem Antrage dem Morastculturausschusse manche unliebsame Scenen vor Augen geschwebt haben, bei dem ein unwürdiges Spiel mit der Geschäftsordnung in den betreffenden Sitzungen des Morastculturausschusses getrieben wurde, und wo, wenn dem einem ein zu fassender Beschluss nicht angenehm war, er sich flugs entfernte und den Ausschuss beschlussunfähig machte, ohne zu bedenken, daß die armen Bauern von sehr entfernten Gegenden viermal im Jahre zu den Sitzungen zusammenkommen, und daß jede solche Sitzung wegen der Vergütung der Zureisefkosten auch Auslagen verursacht. Außerdem wurden dem Obmanne des Morastculturausschusses Herrn Kosler, dem einen Dank auszusprechen sich auch der Landesauschuss veranlaßt gefunden hat, in vielen Sitzungen peinliche Scenen bereitet.

Ich hätte jedoch noch einen Zusatzantrag zu den Anträgen des Verwaltungsausschusses zu machen. Nach meiner Ansicht ist die eigentliche Ursache, warum das Gedeihen des Morastculturausschusses nicht ein derartiges ist, wie man ursprünglich erwartete, vorzugsweise darin gelegen, weil bisher noch nicht zur Bildung von Filialausschüssen geschritten wurde. Man macht nämlich in den Sitzungen des Morastculturausschusses die Erfahrung, daß die Landleute, wenn sie auch tüchtige und brave Leute sind, doch nur ihr specielles, particuläres Interesse in den Vordergrund stellen. Jeder hat nur die Gräben seines Morastriedes im Auge und fast keiner kümmert sich um die größeren, allgemeineren Aufgaben der Morastentsumpfung. Würde, wie es in dem Morastculturgebiet im § 13 vorgeschrieben ist, zur Bildung von Filialen geschritten werden, welche aus sechs bis sieben Mitgliedern zu bestehen hätten, deren jede einen Obmannstellvertreter hat, so wären die Aufgaben des Morastculturausschusses wesentlich erleichtert. Man hätte nicht Noth, häufige Sitzungen einzuberufen, von denen man immer beforgen muß, ob sie beschlussfähig sein werden. Solche Sitzungen würden nicht so sehr von den particulären Interessen der Morastbesitzer in Anspruch genommen werden, wie es wirklich der Fall ist, sondern man könnte nach meiner Anschauung mit zwei Sitzungen im Jahre auskommen, bei einer würde das Präliminäre festgesetzt, bei der anderen der Rechnungsabschluss geprüft, und es könnte auch im Detail beschlossen werden, welche Arbeiten auf den einzelnen Rieden des Morastgebietes im nächsten Jahre zu veranlassen sein werden. Die nähere Ausführung dieser Arbeiten könnte nach meiner Ansicht füglich in der Weise besorgt werden, wenn dem Obmanne ein tüchtiger Ingenieur zur Seite stünde, und wenn aus dem Schoße des Morastculturausschusses sich ein ständiger Ausschuss bilden würde, der alle diese particulären Angelegenheiten zu überwachen hätte. Die Leute haben ja ein sehr lebhaftes Interesse für die Hebung der Morastcultur, nur müßten die genauen Modalitäten der auszuführenden Arbeiten in den einzelnen Theilen durch einen Techniker vorgezeichnet werden.

In dieser Art und Weise, glaube ich, würde Gedeihliches geleistet werden können. Jedoch darf nicht länger damit gezögert werden, daß ein tüchtiger Kulturtechniker,

überhaupt ein Ingenieur, dem Morastcultur-Hauptauschuss zur Seite gegeben werde.

In Zusammenfassung dessen was ich vorgebracht habe, würde ich mir den Antrag als Zusatzantrag zu stellen erlauben:

«Der Landesausschuss wird aufgefordert, das Erforderliche wegen der nach § 13 des Morastculturgegesetzes einzuführenden Filialauschüsse zu veranlassen.

Deželnemu odboru se naroča, potrebno učiniti, da se napravijo v § 13. močvirske postave naukazani podružni odbori.»

(Predlog se podpira — Der Antrag wird unterstützt.)

Deželnega glavarja namestnik Grasselli:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Prosim torej gospoda poročevalca.

Poročevalec dr. Poklukar:

Slavni zbor!

Prav zelo me veseli, da se o predmetu, katerega ravno razpravljamo, popolnoma strinjajo moje misli s tem, kar je govoril gosp. predgovornik.

Stvar pa, za katero gre, je gotovo velike važnosti za vso deželo in tudi za prihodnje stroške deželnega zaklada. Vse, kar je g. predgovornik na drobno navedel iz svoje skušnje o močvirskem odseku, blizo enake skušnje so tudi mene napeljale do tega, da sem načrtal tukaj s pritrjenjem upravnega odseka nekoliko prememb, katere se mi v resnici zdé nujne; posebno kar se tiče v prvi vrsti neposrednjega upliva deželnega odbora ali zbora v odseku samem smo imeli toliko skušenj, da je na priliko v enem slučaju moral zastopnik deželnega odbora, kateri je bil navzoč, se izreči, da sklepi, kateri so bili v poprejšnji seji storjeni, niso veljavni, ker oni zastopniki, ki so bili navzoči, niso bili več udje močvirskega odbora. In slučajji pripetili so se večkrat, v katerih se je pogršel večji upliv deželnega odbora na škodo končnega namena močvirskega odbora.

Meni se tedaj, posebno za to, ker je tisti partikularizem, katerega je g. predgovornik naglašal, res tako daleč prodrl, da je skoro nemogoče o osuševanju močvirja sploh govoriti, še težje pa o onih prikladah, katere bodejo morali prevzeti posestniki sami kod doneske k stroškom, katerih bo o svojem času veliko treba — meni se tedaj zdi, in jaz mislim, da gledé na to, da bo deželni zaklad res neizogibljivo veliko breme svoj čas v te namene moral prevzeti, je potrebno, da je število zastopnikov njegovih v močvirskem odseku primerno bremenom. Se vé da s tem še ni izrečeno, kako veliki stroški morejo o svojem času zadeti deželo.

Ne samo gledé števila, ampak tudi gledé predsednika ali potrdila predsednika, se zna v dotičnem načrtu postave kaj določiti, tako da bi bil tudi do osebe predsednika upliv deželnega odbora upeljan.

Kar se tiče družega predloga, oziroma družega pregreška, zadevajočega ozemlje sedanjega močvirja, moram nekoliko dopolniti, kar je gosp. predgovornik navedel; namreč uže v deželnem zboru se je konstatiralo, da je veliko število parcel, katere so sedaj v močvirski postavi navedene, prišlo v ta izkaz prav po pomoti. Dotični ud močvirskega odbora je pozabil namreč na eni strani prečrtati gotovo število parcel in te so še dandanes notri, kot del močvirskega ozemlja.

Kar zadeva dalje operat inženerja Podhagskyja, moram omeniti, da je na podlagi onega merjenja vseh posameznih krajev močvirja sklenil močvirski odsek, natanko pregledati na podlagi operata in na lici mesta vse ozemlje in potem svoje predloge staviti. Formalno se je tudi ono poročilo uže predložilo močvirskemu odseku, in močvirski odsek je temu pritrnil. Napake v okrožji sedanjega so bile tako očitne, da ni bilo v odseku tudi od one stranke ugovora zoper predloge, ki se sicer zmirom bojé za svoje soplačevalce pri troških, kateri bodejo zadeli posestnike močvirja. Jaz tedaj mislim, da delo, katero v ti zadevi čaka deželni odbor, ne bo tako težavno. Operat je dodelan in je bil brez ugovora sprejet v močvirskem odboru, in podlaga sklepu po vsem bilo je v mnogem oziru izvrstno delo inženerja Podhagskyja, katero je podlaga prihodnjim delom.

Gledé družih predlogov odsekovih se gosp. predgovornik strinja s tem, kar je upravni odsek predlagal, in kar se tiče njegovega nasveta, moram izreči, da za svojo osóbo nimam nikakega ugovora zoper njega, ker se popolnoma strinja s tem, kar namerava ves predlog upravnega odseka.

Dostavljati pa moram, da s tem, kar je tukaj upravni odsek predložil slavnemu zboru, ni nikakor še vse morebiti na drobno popisano, v čemer bi se močvirska postava še dala popraviti.

Jaz mislim, da bo deželnemu odboru pri predlaganju novega načrta treba predlagati vse nadrobnosti postave in predlagati, da se vse napake odpravijo in pomanjkljivosti dopolnijo.

Upravni odsek je bil misli, da se poglavitne zapreke, katere so se dosedaj zapazile zoper bolj vspešno delovanje tega odseka, odstranijo.

Zatorej priporočam, da slavna zbornica sprejme predlog upravnega odseka in oziroma tudi predlog gosp. predgovornika.

Deželnega glavarja namestnik Grasselli:

Sklenem generalno debalo, ter otvarjam specialno.

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

(Predloga odsekova in nasvèt gospoda poslanca Deschmanna obveljajo — Die beiden Ausschussanträge und der Resolutionsantrag des Herrn Abgeordneten Deschmann werden angenommen.)

8.) Ustno poročilo gospodarskega odseka o agrarnih razmerah, o točki VII. zastran znižanja cene soli in urejevanja domovinske pravice.

8.) Mündlicher Bericht des volkswirtschaftlichen Ausschusses über die Agrarverhältnisse, Punkt VII, betreffend die Herabsetzung der Salzpreise und Regelung des Heimatsrechtes.

Poročevalec Detela:

Slavni deželni zbor!

Sklep gospodarskega odseka o agrarnih razmerah o točki VII. zastran znižanja cene soli in urejevanja domovinske pravice pride še le danes na vrsto, ker ga je g. načelnik odseka pozabil poprej na dnevni red postaviti. Akoravno pride ta stvar še le nazadnje na vrsto, vendar ni zadnja glede njene važnosti. O znižanju cene soli bi se dalo prav veliko govoriti, ker pa vem, gospôda moja, da že želite, da bi se kmalo sklenilo današnje zborovanje, bom prav na kratko omenil stališče, s katerega je preudarjal gospodarski odsek to vprašanje. Sploh se priznava, da je sol, katera je za živinorejo, predraga. V Avstriji je okoli 8 584 000 goved in 3 841 000 ovac. Za vso to živino potreba bi bilo na leto en milijon metričnih centov soli.

Po nekem statističnem izkazu porabi se v Avstriji okoli treh milijonov metričnih centov soli. Kakor se je preračunilo, to se za ljudi ne zadostuje ter je gotovo, da jih je mnogo, ki neslano jedó. — Da pri takih razmerah živina malo soli dobiva, je gotovo.

Zato je nujna potreba, da bi se cena soli znižala; vlada bi pri tem tudi škode ne imela, ker se bode potem toliko več soli rabilo — in ker stane sol vlado jako malo — ji bode ostal še zmirom lep dobiček.

Ker je važnost cene soli vsakemu znana, ne bom dalje razkladal nasvet gospodarskega odseka, temveč ga priporočam slavnemu zboru v sprejem.

Dotični predlog se glasi:

«Slavni deželni zbor naj sklene:

Slavna c. kr. vlada se naprosi, da zniža ceno soli.»
(Obvelja — Angenommen.)

Druga točka je urejevanje domovinske pravice, v kateri se je razpravljalo v gospodarskem odseku. Kdor ima poslovati v javnem življenju — pozna nasledke sedanje domovinske postave z dné 3. decembra 1863, katera je v škodo posebno deželi kranjski, ki mora za ptuje, v družih bôlnicah preskrbljene bolnike, kateri pa imajo vsled omenjene postave še zmirom domovinsko pravico na Kranjskem, leto za letom drugim deželam ogromne stroške plačevati. Jaz imam dotične izkaze od 9 pretečenih let, iz katerih vidim, da je bilo v tej dobi iz našega deželnega zaklada plačano drugim deželam 614 873 gld. Leta 1883. so znašali ti stroški 67 438 gld. V tem oziru so najhujši stroški v Trstu, kjer se je toliko Kranjcev naselilo, ki imajo še zmirom na Kranjskem domovinsko pravico. Za take Tržaške

Kranjce, ki uže Bog zna kako dolgo v Trstu bivajo — in katerih je veliko, ki so v Trstu rojeni in Kranjske dezele še nikdar videli niso, mora Kranjski deželni zaklad za bolnišnične stroške na leto 15, 20, časih tudi čez 25 000 gld. plačati.

Ker se ti Kranjski naseljenci v Trstu zmirom bolj množijo, domovinske pravice pa tam skor nobeden ne pridobi, se bodo ti stroški od leta do leta zviksali.

Tudi v Zagrebu in na Dunaji je veliko takih Kranjcev, kateri deželo vsako leto mnogo stanejo. Ali stroški so vendar nekoliko nižji kakor v Trstu. Urejevanje domovinske pravice je za Kranjsko eno najbolj važnih prašanj. Gospodarski odsek torej predlaga:

«Slavni deželni zbor naj sklene:

Slavna vlada se naprosi, da pred ko mogoče sestavi načrt postave o urejevanju domovinske pravice.»

(Obvelja — Angenommen.)

9.) Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji:

a) županov Velikolaške sodnije, da bi se novinci nabirali v vseh sodnijskih okrajih;

b) več Ribniških občin za nabiranje novincev pri tamošnji okrajni sodnji;

c) občine Idrija, da bi se novinci nabirali v Idriji.

9.) Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petitionen:

a) der Gemeindevorsteher des Großlaskitzer Gerichtsbezirkes um Errichtung von Militär-Stellungsorten in sämtlichen Gerichtsbezirken;

b) mehrerer Gemeinden des Reifnitzer Bezirkes um Errichtung eines Militär-Stellungsortes beim dortigen Bezirksgerichte;

c) der Gemeinde Idria um Errichtung eines Militär-Stellungsortes in Idria.

Berichterstatter Faber:

Hoher Landtag!

Ich erlaube mir namens des Verwaltungsausschusses über die eingebrachten, gleichlautenden Petitionen der Gemeinden Reifnitz, Großlaskitz und Idria, daß die Befreiung und Affentierung der Stellungspflichtigen schon bei der nächsten Stellung im Sitze der betreffenden Bezirksgerichtsstitze und nicht im politischen Bezirke vorgenommen würde, zu berichten.

Wenn erwogen wird, daß die Entfernung des politischen Bezirkes Gottschee vom Bezirke Großlaskitz nicht unbedeutend ist, wenn weiter erwogen wird, daß die Ortschaften, die zu diesem Gerichtsbezirke gehören, schon eine ziemliche Entfernung vom Bezirksgerichtsstitze haben,

weitere, daß sehr viele Eltern und Rekruten sehr arm sind, besonders die Eltern, welche um Befreiung der Söhne bei der Bezirkshauptmannschaft ansuchen, daß sie nicht einmal in der Lage sind, zu fahren und den weiten Weg zu Fuß machen müssen, wenn man weiter erwägt, daß sehr viel Zeit mit der Zureise aufgeht, welche man sonst für die Feldwirtschaft, die damals am allermeisten nothwendig ist, hätte verwenden können, und daß auch die Rekruten auf der Wanderung zum politischen Bezirke sich Ausschreitungen erlauben, wie allbekannt ist, in der Trunkenheit Excesse provociren, und wenn weiter erwogen wird, daß die Assent-commission, wenn sie von Tschernembl über Gottschee nach Laibach reist, ohnehin durch Reifnitz und Großlaschitz ihre Route nehmen muß, daß also diesfalls keine größere Auslagen der Assentirung erwachsen, in Erwägung dessen verbienete die Bitte der Petenten die volle Berücksichtigung und stellt der Verwaltungsausschuß somit den Antrag:

«Der hohe Landtag wolle beschließen:

Diese Petitionen werden der hohen k. k. Landesregierung zur möglichsten Berücksichtigung abgetreten.»

Poslanec Pakiz:

Jaz sicer nimam nič pravitati temu nasvetu, ker je prečastiti gospod poročevalec že sam dobro in jasno povedal korist tega predloga, jaz bi samo priporočal predlog odsekov, da bi ga slavna c. kr. vlada uslišala.

Deželnega glavarja namestnik Grasselli:

Želi se kdo govoriti k temu predlogu?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Prosim tiste gospode, kateri se strinjajo s predlogom odsekovim, naj blagovolijo vstati.

(Obvelja — Angenommen.)

a) Občine Brusnice za pomoč zoper cigane;

d) der Gemeinde Reifnitz um Abhilfe gegen Zigeunerbanden.

Poročevalec dr. Samec:

Občina Brusnice se je obrnila do slavnega zbora s prošnjo, da bi se jej na pomoč prišlo proti nadlogi ciganov. Ker zanima vprašanje cigansko tudi druge kraje naše dežele, ne merijo nasveti upravnega odseka samo na krajne razmere občine Brusnice, ampak na odpravo ciganstva in potepništva v občeh.

Gospoda moja! Dovolite mi, da z ozirom na pozno uro le preberem nasvete upravnega odseka, v katerih je zapopadeno, kar je po njegovem mnenji potrebno zoper cigane ukreniti, v katerih nasvetih so določena sredstva zoper druhali ciganov, ki vedno in v enomer našo deželo nadlegujejo.

Ti nasveti upravnega odseka se glasé (bere — liest):

«Slavni deželni zbor naj sklene:

1.) Visoka c. kr. vlada se naprosi, da skuša po svojih podrejenih oblastvih dognati domovinstvo ciganov, ki po naši deželi pohajkujejo, da skuša poizvedeti, koliko in katere ciganske trópe imajo v naši deželi in v kateri občini svojo domovinstvo in katere pripadajo drugim deželam. Imenik v občinah naše dežele pristojnih ciganov naj se vroči vsem sodnijam, političnim oblastvom, žendarmerijskemu poveljstvu in vsem občinam na Kranjskem.

2.) Vse ciganske trópe, katere niso v katero občino naše dežele pristojne, se imajo iz naše dežele iztirati in se v ta namen naprosi slavna vlada, da opozori vsa županstva, c. kr. okrajna glavarstva in vse žendarmerijske postaje na ukaz ministerstva za notranje zadeve od 10. maja 1851, št. 11277, oziroma na ukaz ministerstva za deželno obrambo in javno varnost od 17. avgusta 1869, št. 2860, in še na ukaz ministerstva notranjih zadev od 17. novembra 1872, št. 17432.

3.) Slavna c. kr. deželna vlada se naprosi, da izdá gledé izdajanja potnih legitimacij ciganov podrejenim oblastvom enak ukaz, kakor sta onadva namestništva Nižjeavstrijskega od 26. avgusta 1865 in 27. julija 1869 in da zabrani neomejeno izdavanje potnih listov ciganom, od katerih je obče znano, da porabijo svoje legitimacije kot dovolilnice za potepanje in beračenje.

4.) Slavna c. kr. deželna vlada naj blagovoli potom justičnega ministerstva obrniti se do vseh sodnij, da izrekajo pri obsodbah zaradi potepuštva tudi ciganom nasproti v smislu zakona od 10. maja 1873 pripor v prisilni delavnici, na kar že tudi ukaz ministerstva notranjih zadev od 14. januarija 1874 opominja.

5.) Deželnemu odboru se naroča, da stopi z visoko vlado v dogovor gledé spremembe odgonskih postaj v hranilne postaje (Naturalverpflegsstationen) in o napravi delavskih kolonij.

Deželnega glavarja namestnik Grasselli:

Otvorjam generalno debato.

Za besedo se je oglasil g. poslanec Šuklje.

Poslanec Šuklje:

Le nekoliko besedij bi dostavil k nasvetom, katere je sedaj čital gosp. poročevalec. Res je treba energičnih sredstev proti ciganom, kajti prepričan sem, da ciganska kuga v poslednjem času narašča, in da iz te kuge tudi izvira neka nevarnost za našo deželo, katero ne smemo iz oči pustiti. Imel sem priliko izporočil g. žendarmerijskega majorja Gramposchicha — za katera sem mu srčno hvaležen — poizvedeti, da se ravno v najnovejšem času izredno množé cigani v našej deželi in po njih prouzročene tatvine in drugi zločini. Od meseca maja t. l. pa do začetka septembra so cigani le na Dolenjskem 11 krat vlomili. Prebivalci se niti braniti ne morejo pred tako trópo, ker so cigani večjidel s pištolami in drugim orodjem oboroženi.

Drastičen slučaj vem povedati, ki se je pripetil v Smerji v Ilirsko-Bistriškem okraji, kjer je cela druhal ciganov prišla k nekemu mlinarju ter zahtevala od njega, da jim dá prenočišče. Mlinar jim odredi poseben prostor, toda tolpa se podá na pod, in — kaj se zgodi? — cigani so začeli po noči plesati in razsajati in tak hrup delati, da se je začel pod podirati. Posestnik mlina jih je začel miriti in jih je prosil, naj se odstranijo ali oni so mu pretili s pistolami in še le, ko je sosede v pomoč poklical, so pobegnili. Skrajni čas je, da se kaj zoper to kugo stori. Jaz se strinjam z nasveti g. poročevalca.

Postava zoper vagabunde od 10. maja 1873, zlasti §§ 13 in 17, naj bi se z vso strogostjo izvrševali proti ciganom in v tem smislu bi morali postopati žendarmi in okrajna glavarstva, ob enem pa tudi sodnije. Dostikrat se pripeti, da žandarmi cigane k sodniji pritirajo in sodnija jih kar oprostí.

S takim postopanjem ne bomo dosegli, kar se doseči želi. Iz dežele iztirati se tudi vsak ne more, ker je veliko ciganov pristojnih na Kranjsko, vsaj v Novomeškem okraji jih je blizo 100. Če jih posljemo v prisilno delalnico, kaj bo potem z njihovo deco?

Pogrešamo zavod, kateri bi se imel briniti za mladi naraščaj ciganov; v takem zavodu bi bilo morebiti vender mogoče, da bi se s časom tudi cigani odgojevali za kako dostojno delo. Posebnega predloga ne bom stavil, ker za to tudi časa ni; vender je stvar dovolj važna, da državni zbor in vlada vso svojo pozornost obrneta na njo. (Glasovi — Nufe: Naj se predlogi beró. — Ni treba, saj smo jih uže slišali; poslanec Deschmann — Abgeordneter Deschmann: Nismo jih slišali.)

Deželnega glavarja namestnik Grasselli:

Želi se kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Želi morebiti še g. poročevalec govoriti?

Poročevalec dr. Samec:

Ne.

Deželnega glavarja namestnik Grasselli:

Ker se je od neke strani čula želja, da bi se ponavljalo branje dotičnih predlogov, prosim g. poročevalca, da jih še enkrat prebere.

Poročevalec Samec

(bere 1., 2., 3., 4. in 5. predlog upravnega odseka — liest den 1., 2., 3., 4. und 5. Antrag des Verwaltungsausschusses.)

Poslednji nasvet se strinja z onim, katerega je deželni zbor v Lincu zastran potepuštva sprejel.

(Obvelja — Angenommen.)

e) Cestnega odbora Radeškega za olajšanje cestnih bremen;

e) des Bezirksstrafenausschusses Ratschach, betreffend die Verminderung der Straßen-Erhaltungskosten.

Poročevalec Detela:

Slavni deželni zbor!

Okrajni cestni odbor Radeški prosi za olajšanje cestnih bremen. Predloženi proračun za leto 1885., kaže skupno potrebsčino 4451 gld.; vsled teh potrebsčin bi bilo treba pobirati naklado 28%. Kakor tamošnji cestni odbor navaja, ni nikakor mogoče temu siromašnemu okraju take priklade naložiti. Sicer bi bilo treba za priklado čez 25%, deželna postava, kakor to veljeva § 8. cestne postave z dne 5. marca 1873.

Gledé na to upravni odsek predlaga:

«Slavni deželni zbor naj sklene:

Deželni odbor se pooblaščuje, Radeškemu okraju je toliko priklade naložiti, kolikor je treba za neohodno potrebne zgradbe in popravljanje cest.»

(Obvelja — Angenommen.)

f) Cestnega odbora Ribniškega gledé 20% priklade;

f) des Bezirksstrafenausschusses Reifnitz, betreffend die Bewilligung einer 20proc. Umlage.

Poročevalec Detela:

Cestni odbor Ribniški prosi dovoljenja za pobiranje 20% priklade. S proračunom je pravilno izkazal, da za leto 1885. potrebuje to priklado, torej upravni odsek nasvetuje:

«Slavni deželni zbor naj sklene:

Okrajno-cestnemu odboru v Ribnici se dovoljuje, za cestne potrebsčine 20% priklade na vse direktne davke za leto 1885.»

(Obvelja — Angenommen.)

g) Občine Prem zaradi priklad za organista;

g) der Gemeinde Prem bezüglich der Umlageeinhebung für den Organisten.

Poročevalec Detela:

Občina Prem prosi, da bi se priklade za službo organista tako, kakor do sedaj, pobirale, namreč da se ti doneski kar po hišah pobirajo, ne da bi se za to kaj na direktni davek naložilo. Dotično županstvo prosi, da bi to tudi za naprej slavni deželni zbor dovolil, ker se nekateri kajzarji zoper to pritožujejo.

Ker pa ta stvar ni popolnoma jasna in je lahko mogoče, da bi bilo tako postopanje od strani občine proti določbi § 81. obč. reda, navetuje upravni odsek:

«Slavni deželni zbor naj sklene:

Prošnja se izroča deželnemu odboru v rešitev.»

(Obvelja — Angenommen.)

h) O dopisu ministerstva glede priklad za žganje;

h) über den Ministerialerlass, betreffend die Brantweinumlage.

Poročevalec dr. Poklukar:

Slavni zbor!

Deželna vlada naznanja z dopisom od 8. oktobra 1884. l., štev. 2682, odgovor visokega ministerstva glede priklad na žganje na oni sklep deželnega zbora, kateri je bil lani na podlagi predloga g. poslanca dr. Samca storjen. V prvi vrsti je tu omenjeno, kar zadeva taske, katere se ne priporočajo, ker bi ne bile te takse v pravem razmerju z močmi onih, kateri prosijo dovoljenja za ženitev.

Tudi se je ministerstvo izreklo nasproti 100% priklade na davek za točenje žganja, ker bi taka vpejljava nasprotovala obstanku obrtnij. V tem dopisu se namreč pravi (bere — liest):

«Daß es nicht rathlich erscheint, diese Abgabe durch Zuschläge zu steigern, weil sie ohnehin schwerer als andere Abgaben durchzuführen ist, und eine weitere Belastung der von ihr getroffenen Gewerbsleute nur geeignet wäre, die vorhandenen Schwierigkeiten insbesondere in der Richtung beträchtlich zu vermehren, daß der abgabepflichtige Verkauf gebrannter geistiger Getränke öfter als bisher der Anmeldung und Abgabe-Entrichtung sich entziehen würde.»

Kar se tiče posebne ustanovne zaklade za hirajoče, sklicuje se dopis na ono, kar je zgoraj omenjeno.

Kar se tiče četrtega nasveta, pravi dopis (bere — liest):

«Bezüglich des Antrages 4, endlich kann nur auf das Reichsgesetz vom 23. Juni 1881, R. G. Bl. Nr. 62, betreffend den Handel mit gebrannten geistigen Getränken, den Ausschank und Kleinverschleiß derselben hingewiesen werden, welches den vom Antragsteller angestrebten Zweck verfolgt.»

Upravni odsek je saj toliko časa, dokler se nismo sklenili onega davka na žganje, kakersnega je slavni zbor sprejel, mislil, da bi bilo iz ozira na dotično poročilo in razpravo v državnem zboru pri vpeljavi ravno omenjene postave kazalo, v tem oziru bolj odločno obrniti se do vlade, posebno ker jaz lahko iz lastne skušnje potrdim iz obravnave davkovskega odseka državnega zbora in iz obravnave državnega zbora samega, da je pri sklepanji sedanje postave šlo na to, da se pijančevanje z žganjem, kolikor mogoče, zatré in se je opravičeval tako nizek davek na žganje samo s tem, da se je trdilo od strani poslancev in zastopnika vlade, da bodo imele dezele, okraji in občine

priliko, še večji davek na žganje nakladati, da se doseže dvojni namen: namreč enaki namen o razmerji večje ali manje nevarnosti, katera preti z žganjem posameznim krajem in da se v drugih krajih postavi višji ali nižji davek. Kar smo potem čuli iz doseđanje skušnje, je, da je Štajarski deželni zbor leta 1881. sklenil 35% naklade na davek; Goriški deželni zbor je sklenil 50% take naklade, ministerstvo pa je vedno potrjenje dotičnih predlogov zavrglo in se niso do sedaj potrdili. Upravni odsek misli, da bi bilo sedaj prizadevanje na podlagi te postave, ki je v prvi vrsti zoper pijančevanje obrnjena, brezvspešno, tedaj je upravni odsek odstopil od svojega namena in predlaga, da se za sedaj ta dopis vzame na znanje.

(Obvelja — Angenommen.)

i) O popravkih na Krško-Grosupeljski cesti (k prilogi 49);

i) über Herstellungen an der Obergurk-Grosupel StraÙe (zur Beilage 49).

Poročevalec dr. Samec:

V seji od 20. oktobra 1883. l. je slavni zbor storil sledeče sklepe:

1.) Deželni odbor se pooblašuje, okrajno-cestnim odborom Novomeškemu, Metliskemu in Črnomeljškemu dovoliti primerne podpore iz deželnega zaklada, da deloma poplačajo stroške za izvršitev dotičnih tehničnih operatov.

2.) Nova cesta od Grosupljega do Krke ostane tudi leta 1884. v neposrednji oskrbi deželnega odbora, kateri se pooblasti, da dotične stroške po dosedanjem načinu plačuje iz deželnega zaklada.

Upravni odsek je te nasvete pretresal in priporoča slavnemu zboru, da jih sprejme, kakor so tiskani na strani 2., priloge 49., samo z eno premembo. Cestni odbori namreč niso storili svoje dolžnosti in niso izpolnili naloge, da bi bili oskrbeli potrebne tehnične poizvedbe glede preložitve nekaterih cestnih prog tako, da bi se izognilo strmim klancem. Deželni odbor predlaga, da bi ga slavni zbor pooblastil, da sme na deželne stroške potrebne poizvedbe in trasiranje izvršiti. To se je upravnemu odseku deloma preveč zdelo. Zaradi tega je upravni odsek temu nasvetu le nekoliko pritrtil in predlaga, da se po besedi «operatov» v 2. vrsti 1. predloga uvrstijo besede: «v prvi vrsti glede ceste od Grosupljega na Novo Mesto čez Krko in od Čermošnice na Blatnik do Vrčič», in v nemškem tekstu po besedi «Operate», da se uvrstijo besede: «in erster Linie rücksichtlich der StraÙe von Großup-Rudolfswert und von Tschermoschnitz über Rußbach bis Wertschitz».

Nagibi za ta sklep upravnega odseka so bili ti, da se bode vsled nameravane preložitve državne ceste čez Gorjance promet po raznih okrajnih cestah spremenil in da nikakor ne kaže že zdaj o preložitvi marsikaterega klanca soditi, ker je mogoče, da se bo

v bodoče promet že itak od nekaterih klancev na novo državno cesto odtegnil. Prva in največja potreba pa je, da se cesta od Novega Mesta do Grosuplja čez Krko in od Čermošnic do Vrčiča v primerno stanje spravi.

Upravni odsek predlaga torej, da se sprejmeta sledeča dva nasveta, prvi nasvèt s popravkom, kakor sem se že poprej predrznil objaviti ga.

«Slavni deželni zbor naj sklene:

1.) Deželnemu odboru se naroča, da zaradi pridobitve dotičnih tehničnih operatov, v prvi vrsti gledé ceste od Grosupljega na Novo Mesto čez Krko in od Čermošnic na Blatnik do Vrčič, v lastnem delokrogu potrebno ukrene, oziroma da v to svrhu najame sposobnega tehnika, ter da potem, ko je te operate na lici mesta pregledal, o vspehu, ako mogoče, uže prihodnjemu deželnemu zboru poroča.»

«Der hohe Landtag wolle beschließen:

1.) Der Landesauschuss wird beauftragt, wegen Erlangung der bezüglichlichen technischen Operate, in erster Linie rüchichtlich der Straße von Großlup-Rudolfswert und von Tschermošnitz über Rußbach bis Wertschitz, im eigenen Wirkungskreise das Erforderliche vorzunehmen, eventuell zu diesem Ende eine geeignete technische Kraft zu gewinnen und nach vorangegangener örtlicher Prüfung derselben, wenn thunlich, schon dem nächsten Landtage über das Ergebnis Bericht zu erstatten.»

(Obvelja — Angenommen.)

«2.) Nova cesta od Grosupljega na Krko ostane tudi leta 1885. v neposrednji oskrbi deželnega odbora, kateri se pooblasti, da dotične stroške po dosedanem načinu plačuje iz deželnega zaklada.

2.) Die Neuanlage der Großlup-Obergurker Straße bleibt auch im Jahre 1885 in der unmittelbaren Obforgen des Landesauschusses, welcher ermächtigt wird, die hiefür entfallenden Kosten aus dem Landesfonde in der bisherigen Weise zu bestreiten.»

(Obvelja — Angenommen.)

l) O § 3., marg. št. 2, 4, 6, 18 letnega poročila;

k) über den § 3, Marg. Nr. 2, 4, 6, 18 des Rechnungsjahrsberichts.

Poročevalec dr. Papež:

Slavni deželni zbor!

Upravni odsek ima poročati še o nekaterih marg. številkah § 3. letnega poročila.

K drugi marg. številki tega paragrafa imam le omeniti, da se je o zgradbah za obrambo Savskih bregov pri Gorenji Savi obravnavalo že od 1871. leta sem, in da so se najpoprej stroški za te zgradbe proračunali na okroglo 17000 gld., pozneje je bil troškovnik se skrčil na skupno svoto 4200 gld., omeniti je da sta dva projekta že izdelana in da je v zvezi

s tem troškovnik za drugi projekt, za katerega je dovoljena subvencija od visoke vlade 1400 gld., od deželnega zbora 1400 gld. in bi se tretinja, namreč 1400 gld., prevzela iz okrajno-cestnega zaklada. To bi bila ravno svota 4200 gld. Glavni vzrok te škode je Majdičev jéz pri Kranji. Razun tega je tudi deželni odbor odločil, da se bo zopet nov plan naročil, katerega bo izdelal gosp. Blüthgen, predstojnik južne železnice, in da se bo potem pri predložitvi tega tehničnega operata začelo koj delati.

Kakeršen da bode troškovnik za ta plan, še ne more biti jasno, pa gledé na to, da se bo v tej zadevi poročalo v drugem zasedanji, predlaga upravni odsek, da se marg. št. 2., § 3. letnega poročila, vzame na znanje.

(Obvelja — Angenommen.)

Marg. št. 6. zadeva pogajanje mesta Tržaskega za privoljenje v napeljavo vode iz Bistriskega potoka in iz reke Reka.

Tržasko mesto želi iz potoka Bistriskega in Reke vsak dan 40 000 kubičnih metrov vode, in sicer 12000 iz potoka Bistrice in 28000 iz potoka Reke. Pri obravnavah, katere so se vršile zastran tega med zastopniki Tržaskimi, Kranjskimi, Primorskimi in zastopnikom deželnega odbora so vsi naši zastopniki protestirali zoper oba projekta in zoper to škodljivo podvzetje. Tržasko mesto ni še nič na to odgovorilo, in upravni odsek stavlja predlog, naj se marg. št. 6., § 3. letnega poročila, vzame na znanje.

(Obvelja — Angenommen.)

Gledé marg. št. 18.: «Razdelitev državnega gozdnega nadzorstva na Kranjskem», nimam nikakersne opombe.

Upravni odsek predlaga, da se tudi ta marg. št. 18., § 3. letnega poročila, vzame na znanje.

(Obvelja — Angenommen.)

Marg. št. 4. zadeva podpora 1000 gld. za uravnavo potoka Močilnik v Vipavski dolini.

Opomniti imam k tej številki le to, da je glavno delo, namreč hudournik, popolnoma uravnan, da je za to delo, kolikor je dodelanega in kolikor je še za izdelati, bilo 6200 gld. proračunjenih, potem da je fond 7485 gld., in glavni delež tega fonda je bila od vlade dovoljena svota 6000 gld.

Gledé na to izdatno svoto stavlja upravni odsek sledeča dva predloga:

1.) Naj se marg. št. 4., § 3. letnega poročila, vzame na znanje.

(Obvelja — Angenommen.)

2.) Naj se izreče zahvala visoki vladi za izdatno podporo.

(Dobro! — Bravo!)

Poslanec Lavrenčič:

V veliko dolžnost si štejem kot Vipavec v imenu vseh Vipavcev izreči presrčno zahvalo prečastitemu g. deželnemu predsedniku, kateri se je potrudil, da smo tako veliko svoto kot podporo od ministerstva dobili,

da se je ne samo potok Močilnik uraval, ampak tudi marsikateremu ondotnemu prebivalcu v njegovi veliki revščini, tako rekoč lakoti, bi lahko rekel, kos kruha podelil. Tedaj se enkrat izrečem presrčno zahvalo v imenu Vipavcev g. deželnemu predsedniku. (Klici — Rufe: Dobro!)

Poročevalec dr. Papež:

Jaz bi konečno le to dostavil, da pritrdim izreku g. poslanca Lavrenčiča, s katerim je zahvalo izrazil g. deželnemu predsedniku, tem boljše, ker se je na ta način 1280 gl. prihranilo, iz katere svote se bo vtegnilo most zidati, kateri je na 700 gold. proračunjen. (Dobro! — Bravo!)

Deželnega glavarja namestnik Grasselli:

Preverjen sem, da bo vsa slavna zbornica z veseljem pritrdila zahvali, katero upravni odsek predlaga.

Prosim gg. poslance, da v znamenje te zahvale vstanejo; (poslanci vstanejo — die Abgeordneten erheben sich von ihren Sitzen) častitega g. deželnega predsednika pa prosim, da bi to zahvalo na znanje vzel in jo tudi izročil na Najvišje mesto.

Deželni predsednik baron Winkler:

Bodem.

Deželnega glavarja namestnik Grasselli:

Zdaj imamo še rešiti tri prošnje, katere niso bile na dnevni red postavljene. Prosim gosp. poročevalca, da poroča o teh prošnjah.

Poročevalec Šuklje:

Slavni zbor!

Tukaj imamo peticijo krajnega šolskega sveta v Tržiši za dovoljenje stanarinske odškodnine za šolskega vodjo v Tržiši, počenši s 1. novembrom t. l., iz deželnega zaklada.

Finančni odsek je mnenja, da se ta peticija odbije, kajti, če bi se stanarina plačevala učiteljem tam, kjer ni prostega stanovanja, bi nastal prejudic, da bi veliko šolskih občin take prošnje izročilo, kar bi prej ali slej bilo nevarno za šolski zaklad.

V imenu finančnega odseka torej predlagam, da se ta prošnja odbije.

(Obvelja — Angenommen.)

(Predsedstvo prevzame zopet deželni glavar — Den Vorsitz übernimmt wieder der Landeshauptmann.)

Krajni šolski svet v Črnomlji prosi, da bi določene svote za šolske potrebe neposrednje c. kr. davkarja izplačevala. S tem bi se pa imela spremeniti določena instrukcija po postavni poti v tem smislu, da bi se pobirali doneski za stalne šolske potrebsčine po davkarijah. Oziroma na kratek čas ni bilo mogoče v tem zasedanji te zadeve v red spraviti in zato predlaga šolski odsek, da se ta prošnja odstopi deželnemu odboru.

(Obvelja — Angenommen.)

Učitelji Logaškega okraja so vložili na slavni deželni zbor peticijo, v kateri prosijo za zboljšanje svojega materialnega stanja. Točke, katere so navedene v tej prošnji, vjemajo se bistveno z onimi točkami, o katerih se je uže veljaven sklep storil. Vsled tega nima šolski odsek razloga, kaj meritoričnega o tej zadevi nasvetovati; zato predlaga, da se ta prošnja za letos odbije.

(Obvelja — Angenommen.)

Deželni glavar:

Slavni zbor!

(Poslanci vstanejo — Die Abgeordneten erheben sich von ihren Sitzen.)

Minula je druga sesija deželnega zbora.

Zahvaljujem se Vam, prečastiti gospod deželni načelnik, za Vašo naklonjenost. Pozorno ste sledili našim obravnavam in se skrbno sotrudili v blagor dežele.

Zahvaljujem se Vam, prečastiti gospodje poslanci, ker ste razne za deželo važne zadeve spretno rešili in požrtvovalno sodelovali v prid mile domovine.

Ich beehre mich, den Vertretern des Landes meinen Dank auszusprechen für ihre eifrige, hingebende Thätigkeit im allgemeinen Interesse.

Zugleich bitte ich die Herren Abgeordneten, stets einwirken zu wollen, daß die nationalen Gegensätze im Lande sich mehr und mehr beheben. Die Angehörigen der beiden Nationalitäten sind häufig durch Besitzverhältnisse, durch geschäftliche, private Beziehungen aneinander angewiesen. In vielen Fällen umschlingt sie das Band der Verwandtschaft, der Freundschaft. Jeder echte Patriot kann nur sehnlichst wünschen, daß die beiden Nationalitäten friedlich und einträchtig mitjammen leben, sich gegenseitig nützend und schützend.

Omenjam še s tega mesta, da so se v spomin presrečnih dni lanskega leta, ko so naš presvitli cesar med nami bivali, v več krajih dežele primerne slavnosti priredile. To spričuje, da se Kranjsko prebivalstvo navdušeno in ponosno spomina Najvišjega cesarjevega obiska, in dokazuje, kar vsi občutimo, ljubezen in srčno udanost do premilostljivega vladarja in cesarske rodbine.

Slava! Hoch! presvitlemu cesarju!

(Ves zbor navdušeno kliče trikrat: Slava! Hoch! — Die ganze Versammlung stimmt in dreimaliges Slava! Hoch! ein.)

Landespräsident Freiherr von Winkler:

Für die wohlwollenden Worte des Herrn Landeshauptmannes betreffs meiner Mitwirkung bei den Landtagsverhandlungen, wie bescheiden diese Mitwirkung auch gewesen sein mag, bitte ich, den Ausdruck meines verbindlichsten Dankes entgegenzunehmen.

Kar pa zadeva delovanje visokega zbora, moram priznati, kar lahko tudi vsak pripozna, kdor je to delovanje opazoval, da je bilo to sicer trudapolno, a vsestransko izdatno in vspešno, za katero delovanje mora biti ne samo vlada, ampak tudi dežela Kranjska

svojim poslancem hvaležna. Gospodje poslanci naj se domov vernejo z dobro svestjo, da so gotovo vestno spolnovali svoje dolžnosti.

Poslanec Svetec:

Dovolite, častita gospôda, da tudi jaz v svojem imenu in kakor se nadjam, da mi pritrđi cela slavna zbornica, izrečem prečastitemu gospodu deželnemu glavarju našo najtoplejšo zahvalo za njegovo modro, vselej primerno in nepristransko vodbo, s katero je ravnal mnoga težavna in važna opravila te slavne

zbornice in s katero je vedel nasprotja, ki so bila v posameznih slučajih neizogibljiva, tako blažiti in pomirjevati, da rodovite obravnave te slavne zbornice niso nikdar nobene škode terpele. Sprejmite tedaj, častiti gospod deželni glavar, naše popolno priznanje in našo odkritoserčno zahvalo. (Klici — Rufe: Živio!)

Deželni glavar:

Zahvaljujem se toplo za to priznanje. (Klici — Rufe: Živio!)

Sklenem sejo in zbor vojvodine Kranjske.

Seja se konča ob 30. minuti čez 2. uro popoldne. — Schluss der Sitzung um 2 Uhr 30 Minuten nachmittags.

Deželni predsednik baron Winter:

Deželnega glavarja namestnik Grasselli:

Poročevalac Ruffe: